

**Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd**

Institut ekonomických studií

Bakalářská práce

2006

Ondřej Lopusník

**Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd**

Institut ekonomických studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Do jaké míry je hospodářská politika vlád Tonyho Blaira
keynesiánská?**

**Vypracoval: Ondřej Lopusník
Vedoucí: Prof. Ing. Milan Sojka, CSc.
Akademický rok: 2005/2006**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil pouze uvedené prameny a literaturu

V Praze dne

podpis studenta

Projekt bakalářské práce

Termín bakalářské zkoušky: letní semestr 2005/2006
Autor bakalářské práce: Ondřej Lopusník
Vedoucí bakalářské práce: Prof. Ing. Milan Sojka, CSc.

Téma: Do jaké míry je hospodářská politika vlád Tonyho Blaira keynesiánská?

Cíl práce: Cílem této práce je analyzovat jednotlivé kroky hospodářské politiky vlád Tonyho Blaira a pokusit se zjistit, do jaké míry se jedná o keynesiánskou hospodářskou politiku, nakolik se v ní uplatňují jiné myšlenkové proudy, o které teoretické směry se jedná, a zamyslet se nad možnými příčinami a důsledky případného odklonu od keynesiánské politiky pro britskou Labour Party.

V práci bude hledána odpověď na následující otázky:

- Které konkrétní kroky učinily vlády Tonyho Blaira v hospodářské oblasti?
- Naplňují tyto kroky znaky keynesiánské hospodářské politiky?
- Pokud ne, který myšlenkový směr sloužil jako teoretický podklad pro realizaci těchto kroků?
- Co bylo příčinou případného odklonu od keynesiánské politiky?
- Jaké z toho pro labouristy plynou výhody a nevýhody?

Osnova:

1. Stručné moderní dějiny britské Labour Party
2. Nástin ekonomické a politické situace Velké Británie roku 1997
3. Hospodářská politika vlády Tonyho Blaira v letech 1997–2001
4. Hospodářská politika vlády Tonyho Blaira v letech 2001–2005
5. Analýza dílčích kroků hospodářské politiky z teoretického hlediska
6. Shrnutí výsledků tohoto rozboru
7. Zamyšlení se nad možnými příčinami a důsledky případného odklonu od keynesiánské politiky pro britskou Labour Party

Literatura:

Keynes, John Maynard (1953): *The general theory of employment, interest, and money*, San Diego, Harcourt Brace Jovanovich
Holman, Robert a kol. (2001): *Dějiny ekonomického myšlení*, Praha, C. H. Beck
Jackson, P. M., Brown, C. V. (2003): *Ekonomie veřejného sektoru*, Praha, Eurolex Bohemia
Morgan, Kenneth Owen (1999): *Dějiny Británie*, Praha, Lidové noviny
Moynahan, Brian (1997): *Velká Británie 20. století*, Praha, Odeon
Davies, Norman (2003): *Ostrov – dějiny*, Praha, BBArt
<http://www.statistics.gov.uk>
<http://www.bankofengland.com>
<http://www.labour.org.uk>
<http://www.opsi.gov.uk>
<http://www.archive.official-documents.co.uk>

V Praze dne

Podpis vedoucího bakalářské práce

Podpis autora

Obsah

	Obsah.....	1
	Seznam obrázků.....	3
	Seznam tabulek.....	4
	Abstrakt	5
	Abstract.....	5
	Úvod	6
1	Monetární politika	7
1.1	Trocha historie	7
1.2	Poučení z historie	8
1.3	Bank of England Act	9
1.4	Vztah mezi vládou a MPC.....	11
1.5	Výbor pro monetární politiku	11
1.5.1	Data.....	12
1.5.2	A jak to vlastně v MPC chodí?	13
1.5.3	Minutes	14
1.5.4	Inflační zpráva (Inflation Report).....	14
1.6	Transmisní mechanismus	15
1.7	Skutečně nezávislá centrální banka	16
1.8	Koordinace fiskální a monetární politiky	17
1.9	Výsledky	17
2	Fiskální politika	20
2.1	Nový fiskální rámec	20
2.1.1	Principy řízení fiskální politiky	20
2.1.2	Pravidla.....	21
2.1.3	Zlaté pravidlo.....	22
2.1.4	Pravidlo udržitelných investic	24
2.2	Veřejné výdaje	25
3	Daňový systém	28
3.1	Daň z příjmu	28
3.2	Daňové dobropisy (Tax credits)	29
3.3	Príspevky na sociální pojištění.....	31
3.4	Daň z přidané hodnoty.....	32
3.5	Ostatní nepřímé daně.....	33
3.6	Daně z kapitálu	34

3.6.1	Daň z kapitálových zisků.....	34
3.6.2	Dědická daň	35
3.6.3	Kolkovné (Stamp Duty)	35
3.7	Daň ze zisku společností	36
3.8	Ostatní daně	36
3.9	Závěry	36
4	Politika zaměstnanosti	40
4.1	Národní minimální mzda	40
4.1.1	Trocha historie	40
4.1.2	Low Pay Commission (LPC).....	40
4.1.3	Vývoj výše minimální mzdy	41
4.2	Programy New Deal	42
4.2.1	New Deal for Young People	43
4.2.2	New Deal 25+	44
4.2.3	Bilance	44
5	Analýza.....	45
5.1	Monetární politika	45
5.1.1	Pohled monetaristy	45
5.1.2	New Consensus Model	46
5.1.3	Monetarismus a NC model.....	47
5.1.4	Kritika NC modelu a britského monetárního rámce.....	49
5.1.5	Výše inflačního cíle.....	51
5.2	Fiskální politika	51
5.3	Politika zaměstnanosti	53
6	Závěr.....	54
7	Literatura	55
8	Přílohy	58
8.1	Kabinet Tonyho Blaira (1997–2001).....	58
8.2	Kabinet Tonyho Blaira (2001–2005).....	59
8.3	Kabinet Tonyho Blaira (2005–současnost).....	60
8.4	Počátky a moderní historie Labour Party	61
8.4.1	Počátky	61
8.4.2	Éra Margaret Thatcherové	61
8.4.3	Od devadesátých let do současnosti	62
8.4.4	Zdroje	63

Seznam obrázků

- 1 Vývoj inflace ve Spojeném království od r. 1970
- 2 Ukázka tzv. „fan chartu“
- 3 Transmisní mechanismus
- 4 Vývoj dlouhodobých inflačních očekávání
- 5 Schéma fiskálního rámce
- 6 Rozpočtové schodky/přebytky, v % HDP
- 7 Rozpočtové schodky/přebytky od r. 1997–98
- 8 Čistý dluh veřejného sektoru, % HDP
- 9 TME v cenách r. 2004–2005, miliardy £
- 10 TME v podílu k HDP, %
- 11 DELs a AME v cenách roku 2004–05, miliardy £
- 12 Změny struktury vládních příjmů v čase
- 13 Výše vládních příjmů dle jednotlivých daní
- 14 Procentuální změny výše minimální mzdy
- 15 Schematické znázornění programu New Deal for Young People
- 16 Schematické znázornění programu New Deal 25+
- 17 Grafická reprezentace NC modelu

Seznam tabulek

- 1 Vývoj repo sazeb od r. 1997 do současnosti
- 2 Změny v TME, kapitálových a běžných výdajích v letech 1979–2004
- 3 Výše os. odečitatelných položek podle věku plátce daně z příjmu
- 4 Daňové sazby podle výše zdanitelného příjmu
- 5 Vývoj sazeb daně z příjmu v čase
- 6 Výše příspěvků na sociální pojištění
- 7 Odhady výpadků v příjmech zapříčiněné zdaňováním ne-základní sazbou DPH
- 8 Vývoj sazeb DPH a registračních prahů
- 9 Daň z kapitálových zisků
- 10 Sazba dědické daně podly doby převodu aktiva před úmrtím původního majitele
- 11 Sazba kolkovného podle výše transakce
- 12 Daň ze zisku společností
- 13 Vývoj výše minimální mzdy
- 14 Přehled programů New Deal

Abstrakt

Tato práce se zabývá hospodářskou politikou vlád Tonyho Blaira z pohledu ekonomické teorie; konkrétně se snaží nalézt odpověď na otázku, nakolik mohou být tyto politiky považovány za keynesiánské. Obsahuje stručný popis monetárního a fiskálního rámce, daňového systému a politiky zaměstnanosti. Následná analýza monetární a fiskální politiky a politiky zaměstnanosti ukazuje (dle názoru autora), že teoretickým východiskem politických opatření přijatých v těchto oblastech nemůže být keynesiánství.

Abstract

This paper deals with economic policy of Tony Blair's governments from the point of view of economic theory; to be precise, it tries to answer the question to which extent can those policies be viewed as keynesian. Paper includes brief description of monetary and fiscal policy framework, tax system and employment policies. The following analysis of monetary, fiscal and employment policy shows (as far as the author is concerned) that theoretical background of policy measures taken in those areas cannot be keynesianism.

Úvod

Ve svém předvolebním programu pro volby v roce 1997 píše Tony Blair v předmluvě, že přístupy navrhované jeho stranou ve všech oblastech politiky se liší jak od staré levice, tak od konzervativní pravice. Věří v sílu svých morálních hodnot, ale zároveň si uvědomuje, že politiky konce 20. století nemohou být shodné s těmi přijímanými po druhé světové válce. Tyto poválečné hospodářské politiky byly silně ovlivněny názory Johna Maynarda Keynesa.

Jestliže se noví labouristé (jak sami sebe nazývají) takto distancují od staré levice, znamená to tedy, že jimi navrhovaná hospodářsko-politická opatření se zcela “vymanila” z Keynesova vlivu? Nebo jsou stále, byť v menší míře, Keynesovými názory ovlivněna? Pakliže by byl Keynesův názorový vliv menší, které myšlenkové směry mohly tuto mezeru vyplnit? Tato práce se snaží nalézt (alespoň trochu uspokojivou) odpověď na tyto otázky, ačkoliv si uvědomuji, že jednoznačnou odpověď zejména na třetí otázku dát nelze – v podstatě to může být věcí osobní interpretace, různí lidé by důležitost přisuzovali věcem, které by někdo jiný mohl považovat za nepodstatné.

Struktura práce je následující. Kapitola 1 popisuje nový monetární rámec, kapitola 2 pak rámec fiskální. Třetí kapitola se zabývá daňovým systémem a na závěr obsahuje jisté úvahy o principech, které měl dle labouristů daňový systém naplňovat, a problémech redistribuce bohatství ve společnosti. Kapitola 4 se zabývá politikami zaměstnanosti. V páté kapitole se snažím analyzovat nejprve monetární politiku, fiskální politiku a nakonec politiky zaměstnanosti. Šestá kapitola pak uzavírá shrnutím analýzy. (Následuje ještě literatura a přílohy.)

1

Monetární politika

1.1

Trocha historie

Během první části poválečného (po 2. světové válce) vývoje hrála monetární politika (v kontrolování agregátní poptávky) jen vedlejší úlohu. V souladu s keynesiánským viděním světa byla za prvořadý nástroj makroekonomické stabilizace považována fiskální politika. Ke zmírňování případných inflačních tlaků způsobených převisem poptávky bylo používáno nástrojů mzdové politiky.

Akcelerace inflace v roce 1974 a neschopnost mzdové politiky zvládnout situaci alespoň v krátkodobém horizontu zvýšila povědomí o monetární politice jako o nástroji k ovlivnění agregátní poptávky. Cílování monetárních agregátů bylo poprvé přijato v roce 1977 a o dva roky později se stalo jedním ze základů hospodářské politiky vlády Margaret Thatcherové.

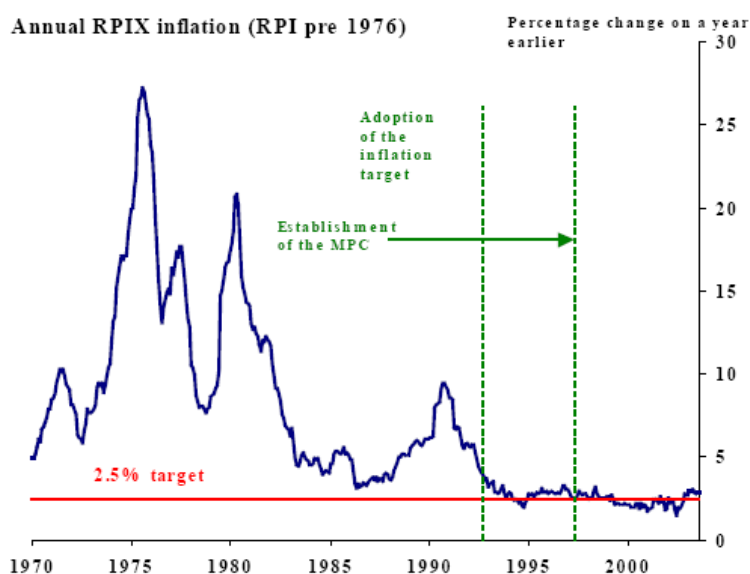
Od roku 1987 let byl cílován měnový kurz. Se vstupem libry do ERM v roce 1990 byl cílovaný měnový kurz stanoven na 2,95 DM/£. Nevýhoda tohoto systému se naplno projevila za situace, kdy britská ekonomika zpomalila a zároveň tlaky vyvolané sjednocením Německa vedly ke zvyšování úrokových měr v Evropě. Dilema mezi snahou udržet měnový kurz zvyšováním sazeb a snahou zmírnit zpomalení růstu snížením sazeb vedlo nakonec (po spekulativních útocích na libru) k rozhodnutí opustit ERM k 16. září 1992.

Potřeba alternativního systému monetární politiky byla zřejmá – bylo přijato inflační cílování. Za cílovanou veličinu byl vybrán index RPIX, s cílovaným intervalem 1 %–4 % a záměrem dosáhnout nižší poloviny tohoto intervalu ke konci funkčního období (tj. r. 1997). Přijetí inflačního cílování bylo rovněž doprovázeno určitými institucionálními změnami. Někteří ekonomové (např. Bean, 2003) mají za to, že právě tyto institucionální změny byly tím rozhodujícím faktorem, který přispěl ke znatelně lepšímu vývoji inflace (ve srovnání s minulostí). Tyto změny zahrnovaly např. pravidelná setkání (tiskem nazývaná „*Ken and Eddie show*“) ministra financí s guvernérem centrální banky (včetně jejich poradců) a publikování zápisů z těchto jednání (tzv. minutes), posléze i vydávání čtvrtletních inflačních zpráv. Nicméně rozhodnutí o repo sazbách bylo stále v rukou ministra financí.

1.2

Poučení z historie

Podíváme-li se na vývoj inflace ve Velké Británii od počátku 70. let (viz obr. 1), zjistíme, že po většinu tohoto období byla inflace vysoká a podléhala i značným

Sources: ONS and Bank of England.

Obr. 1 Vývoj inflace ve Spojeném království od r. 1970

Zdroj: ONS a Bank of England, In: Bean (2003), str. 30

výkyvům. Důvodů pro to bylo více, nicméně za klíčový faktor by se dalo považovat nevyhovující institucionální uspořádání. Pokud je totiž monetární politika správně nastavena, měla by v ekonomice působit jako stabilizující síla.

Pohled do minulosti by měl vést nejen

k rozpoznání chyb, ale také k poučení z nich. Chyby,

kterých se nový systém monetární politiky snaží vyvarovat, by se daly shrnout následovně:

1. Nevhodné cíle

Cílem monetární politiky nebylo udržování cenové stability. Např. v letech 1987–1992 byl cílován měnový kurz.

2. Cíle nedostatečně specifikovány

V 70. letech byly cílovány různé měnové agregáty, což mělo vést k cenové stabilitě. Tento systém však měl jeden, poměrně zásadní, nedostatek. Cílování nějaké veličiny může vést k tomu, že této veličině je věnována přílišná pozornost, a ostatní faktory ovlivňující inflaci jsou opomíjeny. Praxe ukázala, že dosažení stanovené hodnoty měnového agregátu nevede ke kýženým výsledkům (cenové stabilitě), takže se buďto modifikovala cílová hodnota agregátu, anebo došlo ke změně cílované veličiny. Tyto změny byly poměrně časté, což do ekonomiky vnášelo nejistotu a poškozovalo důvěryhodnost tvůrců politiky (negativní vliv na inflační očekávání). Pokud je cílem cenová stabilita, je pravděpodobně nejlepší (a přirozené) vyjádřit tento cíl pomocí inflace. Tak je možné brát v úvahu všechny

faktory ovlivňující inflaci a cíl monetární politiky je vyjádřen v jasných a srozumitelných termínech.

3. **„Krátkozrakost“**

Nejasné a nestálé cíle byly jedním z důvodů pomalých reakcí na měnící se podmínky.

4. **Úkoly a odpovědnost jednotlivých „hráčů“ nejasné a nekonzistentní**

Před rokem 1997 byla vláda odpovědná nejen za institucionální rámec monetární politiky, ale také za přijímání rozhodnutí, která měla směřovat k dosažení cíle monetární politiky. Úkolem *Bank of England* pak bylo radit vládě a provádět vládou přijatá rozhodnutí. Rovněž byla zodpovědná za řízení vládního dluhu a regulaci a dozor nad finančním sektorem. *Bank of England* tedy měla více úkolů a odpovědností, ale nebylo jasně stanoveno, kterým by měla přikládat nejvyšší prioritu.

5. **Rozhodnutí byla přijímána politiky, nikoliv odborníky**

Z následujících několika řádek, které pochází z memoárů někdejšího ministra financí Denise Healyho, je možné si učinit určitý obrázek o dřívější praxi.

„Tou dobou byly mé vztahy s Jimem¹ narušeny incidentem, který se odehrál těsně po stranické konferenci. Šestého října jsem ho požádal, aby mi dovolil zvýšit úrokové sazby o další dvě procenta na do té doby nevídanou úroveň patnácti procent... Odmítl. Řekl jsem, že chci dnes ráno danou záležitost předložit kabinetu. „Dobrá,“ odpověděl, „ale nebudeš mít mou podporu.“ Nehledě na to jsem trval na svém...“ (Healey, 1989, In: Lomax, 2004a, str. 4)

Existoval zde také prostor pro upřednostnění krátkodobých politických zájmů nad dlouhodobými zájmy ekonomiky.

6. **Nedostatek průhlednosti a zodpovědnosti poškozoval důvěryhodnost**

Rozhodnutí byla přijímána „za zavřenými dveřmi“ a byla vysvětlena málo, anebo vůbec, což oslabovalo důvěru trhů a veřejnosti v možnost dosažení dlouhodobé cenové stability.

1.3 Bank of England Act

Od 1. 7. 1998 platí *Bank of England Act*, který upravuje vykonávání monetární politiky od tohoto data. Před tímto datem byl rámec pro výkon monetární politiky založen na dopisu ministra financí Gordona Browna guvernérovi *Bank of England*

¹ James Callaghan, tehdejší premiér (pozn. autora)

z 6. 5. 1997 (založení *MPC*) a na dopisu z 12. 6. téhož roku (stanoven inflační cíl a pravidla hry).

Hlavním úkolem (z hlediska monetární politiky) *Bank of England* – respektive jejího Výboru pro monetární politiku (*Monetary Policy Committee, MPC*) – je udržování cenové stability. Výbor by měl rovněž podporovat cíle vládní hospodářské politiky, kterými jsou zejména stabilní růst a zaměstnanost. Nové uspořádání systému je „založeno na přesvědčení, že největším přínosem monetární politiky pro dlouhodobý růst a zaměstnanost je dosažení cenové stability.“ (HM Treasury, 2002, str. 45)

Cíl, kterého má *MPC* dosahovat, je každoročně stanoven ministrem financí. Od roku 1997 do prosince 2003 byla cílem inflace ve výši 2,5 %, měřeno indexem RPIX. Počínaje rokem 2004 došlo ke změně cíle na 2 %, měřeno indexem CPI. Tato změna nebyla příliš zásadní, neboť díky způsobu jeho výpočtu byl index RPIX dlouhodobě o cca 0,5 procentního bodu vyšší než index CPI. *MPC* má zároveň usilovat o to, aby bylo cíle dosahováno stále („at all times“). Nestačilo by tedy, kdyby se průměrná míra inflace za určité období shodovala se stanoveným cílem.

Podstatným rysem inflačního cíle je jeho symetričnost (odchylkám nad i pod cílem by měla být přikládána stejná důležitost). Kdyby cíl nebyl symetrický, např. pokud by byl stanoven na 2 % či méně, mohl by mít *MPC* pohnutky ke stanovení takových repo sazeb, které by vedly k velmi nízké inflaci, čistě proto, aby pohodlně dosáhl inflačního cíle. To by ale mohlo mít negativní dopady na ekonomický růst a nezaměstnanost. Pravidla hry jsou tedy taková, aby *MPC* nebyl motivován ke zvyšování sazeb nad nějakou rozumnou úroveň, aby monetární politika nebyla zbytečně restriktivní, ani expanzivní.

Pokud by se stalo, že odchylka inflace od cíle by byla vyšší než 1 procentní bod, musí guvernér *Bank of England* napsat ministrovi financí otevřený dopis, ve kterém:

- sdělí důvody, proč se inflace tolik odchytila od cíle
- informuje ministra o opatřeních *MPC*, která by situaci měla řešit
- sdělí, jak tato opatření vyhovují vládním ekonomickým cílům (růst a zaměstnanost)
- sdělí dobu, během které by se dle očekávání měla inflace vrátit k cíli

Pokud by inflace byla mimo tuto hranici i po dalších třech měsících, bude se pokračovat v tomto systému otevřených dopisů na čtvrtletní bázi. Je důležité poznamenat, že rozmezí 2%–4% není myšleno jako cílový interval, krajní body mají spíše naznačovat hranice pro napsání otevřeného dopisu. Ten ale není považován za známku toho, že by *MPC* v cílování inflace selhal, spíše je vnímán jako prostředek k veřejnému objasnění situace.

„...je vhodnější vyjádřit (inflační) cíl jako bodový cíl, než jako interval. Jelikož rozsah a povahu šoků dopadajících na ekonomiku je nemožné předvídat, je velmi obtížné určit, jak široký by měl cílový interval být. Úzký cílový interval může vyvolat mylný dojem ohledně toho, co může monetární politika dokázat ... Na druhou stranu, široký interval neposkytuje efektivní kotvu pro inflační očekávání...“

(HM Treasury, 2002, str. 46)

Nový systém též centrální banku zbavuje určitých dřívějších funkcí. *Debt Management Office* je nyní instituce odpovídající za obsluhu vládního dluhu a dozor a regulaci finančního sektoru provádí *Financial Services Authority*. *Bank of England* se tak může soustředit čistě na provádění monetární politiky.

1.4 Vztah mezi vládou a MPC

Role vlády i Výboru pro monetární politiku jsou jasně stanoveny. Vláda odpovídá za:

- návrh monetárního rámce
- stanovení cílů, kterých má *MPC* dosahovat
- monitorování úspěšnosti celého systému
- zajištění odpovědnosti *MPC* za jeho konání

MPC pak odpovídá za plnění cílů stanovených vládou. Nicméně, nikde není uvedeno, jaké váhy by *MPC* měl přikládat odchylkám inflace od cíle a výstupu od potenciálního výstupu. „Smlouva“ mezi vládou a centrální bankou je tak nekompletní. Bean (1998) na několika modelech ukazuje, že v podstatě nezáleží na tom, že není specifikováno, zda má *MPC* přikládat vyšší důležitost rozkolísanosti výstupu či inflace.

Krom toho jsou zde i jiné mechanismy, které by měly zajistit, že se *MPC* bude chovat rozumným způsobem. Je to jednak přítomnost zástupce ministerstva financí, který funguje jako určitý informační kanál mezi vládou a *MPC* a může tak informovat výbor o názorech vlády, dále skutečnost, že ve své odpovědi (rovněž otevřené) na otevřený dopis *MPC* může ministr financí uvést, zda je spokojen s rychlostí, jakou *MPC* zamýšlí navrátit inflaci zpět k cíli.

1.5 Výbor pro monetární politiku (MPC)

Výbor pro monetární politiku je orgánem centrální banky odpovědný za vykonávání monetární politiky. Výbor sestává z devíti členů. Guvernér *Bank of England* a 2 jeho zástupci („Zástupce guvernéra odpovědný za monetární politiku“ a „Zástupce guvernéra odpovědný za finanční stabilitu“) jsou jmenováni na pětileté funkční období.

Dále je *Bank of England* zastoupena dvěma svými zaměstnanci, které po konzultaci s ministrem financí jmenuje guvernér. Zbývají čtyři členové jsou „externisté“ jmenovaní na tříleté funkční období (s možností opětovného jmenování) ministrem financí. Hlavním kritériem pro při jejich výběru jsou jejich znalosti a zkušenosti. Externí členové nejsou zástupci nějakých zájmových skupin!

Podle zákona musí *MPC* zasedat alespoň jednou měsíčně. Schází se pravidelně ve středu a ve čtvrtek, vždy po prvním pondělí v měsíci. (Zatím se stalo pouze jednou, aby se výbor sešel vícekrát za měsíc – bylo to po teroristických útocích v září 2001.) Termíny zasedání jsou oznamovány s dostatečným předstihem. Na zasedáních je pak rozhodnuto, zda se úrokové sazby (*repo*) sníží, zvýší, či se ponechají nezměněné.

Při hlasování (o sazbách) má každý člen *MPC* jeden hlas. V případě, že se pro žádnou ze tří možností nevysloví většina, má rozhodující slovo guvernér. Zástupce ministerstva financí nemá hlasovací právo.

Centrální banka může rovněž (v omezené míře) intervenovat na finančním trhu, pro tento účel má i své vlastní devizové rezervy (oddělené od těch devizových rezerv spravovaných pro *HM Treasury*). Dříve mohla banka intervenovat i pomocí státních pokladničních poukázek (*T-bills*), ale tato pravomoc přešla v dubnu 1998 na *Debt Management Office*. Pokud *MPC* rozhodne, že bude intervenovat na finančním trhu, musí to oznámit ihned po ukončení svého zasedání, na kterém toto rozhodnutí bylo přijato. Pokud by byl výbor toho názoru, že oznámení takového rozhodnutí by oslabilo účinek intervence, oznamovat to nemusí.

MPC se snaží informovat veřejnost o svých cílech, činnosti a úspěšnosti. Po každém zasedání proto publikuje tzv. *minutes* a jednou za čtvrtletí tzv. inflační zprávu. Ke zvýšení transparentnosti členové *MPC* podnikají cca 50–60 cest ročně do různých částí Spojeného království (přednášky, konference apod.).

MPC je odpovědný přímo vládě a dále tzv. *Court of Directors* (orgán centrální banky), který má zajistit, aby *MPC* shromažďoval regionální, sektorové a jiné informace potřebné pro vykonávání monetární politiky. Rovněž musí ministru financí předkládat roční zprávu o své činnosti. *MPC* je odpovědný také parlamentu. Členové *MPC* se účastní zasedání různých parlamentních výborů (obvykle krátce po zveřejnění inflační zprávy), kde se jich poslanci mohou dotazovat na jejich kroky a rozhodnutí.

1.5.1 *Data*

MPC stanovuje úrokové sazby (*repo*) na základě toho, jak vnímá budoucí vývoj ekonomické aktivity – klíčovou otázkou je zda agregátní poptávka bude vyšší či nižší

než agregátní nabídka. Problémem je, že klíčové ekonomické proměnné jako je úroveň agregátní poptávky nelze měřit přímo.

Office for National Statistics (ONS) sice poskytuje odhady těchto proměnných, problémem ale je, že vypočítání spolehlivého odhadu vyžaduje mnoho času. Praxe je tedy taková, že několik týdnů následujících po měsíci či čtvrtletí, ke kterému se data vztahují, jsou zveřejněny první odhady, které jsou postupem času upřesňovány. *MPC* vždy používá aktuální data, čili je možné, že ty první odhady poskytnou zavádějící obrázek o ekonomické situaci.

Co dělá *MPC* pro to, aby měl data, která co možná nejlépe odrážejí ekonomickou realitu?

- **Monitoruje širokou paletu dat**

MPC pravidelně sleduje přes 1500 časových řad, z nichž 2/3 jsou data týkající se UK. Důvodem je přesvědčení, že máme-li k dispozici více dat, můžeme si o situaci udělat lepší obrázek, než kdybychom se spoléhali jen na několik málo indikátorů.

- **Je brán zřetel na kvalitu dat**

Při hodnocení ekonomické situace je datům přiřazována různá váha podle jejich kvality.

- **Mluví s lidmi**

MPC má k dispozici síť regionálních agentů, kteří jsou v kontaktu se zhruba 8000 firmami a kteří pak informují *MPC* o situaci z pohledu firem v různých regionech a z různých odvětví ekonomiky. Pokud jsou informace od agentů v rozporu s daty, je zde důvod k zamyšlení.

- **Podporuje opatření směřující ke zvýšení kvality dat**

Zaměstnanci centrální banky jsou v kontaktu se zaměstnanci *ONS*, probíhá spolupráce s cílem zvýšit celkovou kvalitu a úroveň poskytovaných dat

1.5.2 A jak to vlastně v *MPC* chodí?

V pátek, který předchází středečnímu a čtvrtečnímu zasedání *MPC*, se koná tzv. „*pre-MPC meeting*“. Za účasti bankovních expertů, regionálních agentů a členů *MPC* probíhá briefing, kde se shrnou všechny důležité události (z ekonomiky). Cílem je zasadit veškeré informace do nějakého kontextu s ostatními, utvořit si obrázek o aktuálním ekonomickém vývoji, aby tak členové *MPC* měli všechny potřebné informace umožňující kvalifikované rozhodnutí na zasedání. (I v době od zasedání do dalšího *pre-MPC meetingu* dostávají členové *MPC* různé analýzy, studie, grafy, tabulky, predikce o vývoji všeho možného apod.)

Na konci každého zasedání (toho, na kterém se rozhoduje o úrokových sazbách) určí MPC nějaké téma, o kterém by rád věděl více. Úkolem agentů pak je to téma diskutovat s lidmi, se kterými jsou v kontaktu, a svá zjištění shrnout na dalším *pre-MPC meetingu*.

Dny po *pre-MPC meetingu* poskytují čas na další přípravu před zasedáním MPC (začíná ve středu odpoledne). Členové obdrží vyjádření bankovních odborníků k otázkám vzneseným na *pre-MPC meetingu* a poznámky k aktuálním zprávám z ekonomiky.

Ve středu, která následuje po *pre-MPC meetingu*, začíná dvoudenní zasedání MPC. Celkem se toho zasedání účastní 14 lidí – 9 členů MPC, zástupce ministerstva financí a čtyři zaměstnanci banky (pořizují zápis – podklad pro minutes).

Na zasedání následujícího dne se přijímá rozhodnutí o sazbách. Není stanoveno žádné pravidlo, které by určovalo, zda výbor vydá něco víc než jen stručnou tiskovou zprávu – praxe je ale taková, že je učiněno nepatrně obsáhlejší prohlášení, pokud došlo ke změně sazeb, anebo pokud sazby zůstaly stejné, ale trhy očekávaly jejich změnu. Trhy tak mají k dispozici alespoň nějaké informace (před vydáním minutes) o argumentech, které vedly k danému rozhodnutí.

1.5.3 Minutes

Mají zásadní význam pro otevřenost a transparentnost a celkovou důvěryhodnost celého systému. Krom toho, že zaznamenávají, jak hlasovali jednotliví členové MPC, jsou obsaženy názory a hlediska jednotlivých členů (anonymně). MPC nejprve dostane od bankovních zaměstnanců návrh znění minutes a poté se musí shodnout na přesné podobě minutes. Pozornost je věnována tomu, aby minutes byly napsány jasně, neobsahovaly nějaká nevhodná slova, která by mohla být špatně interpretována a vést k poškození důvěryhodnosti centrální banky. Původně se minutes zveřejňovaly týden po prvním dni následujícího zasedání (čili s odstupem pěti nebo šesti týdnů), nyní již 13. den ode dne hlasování o sazbách.

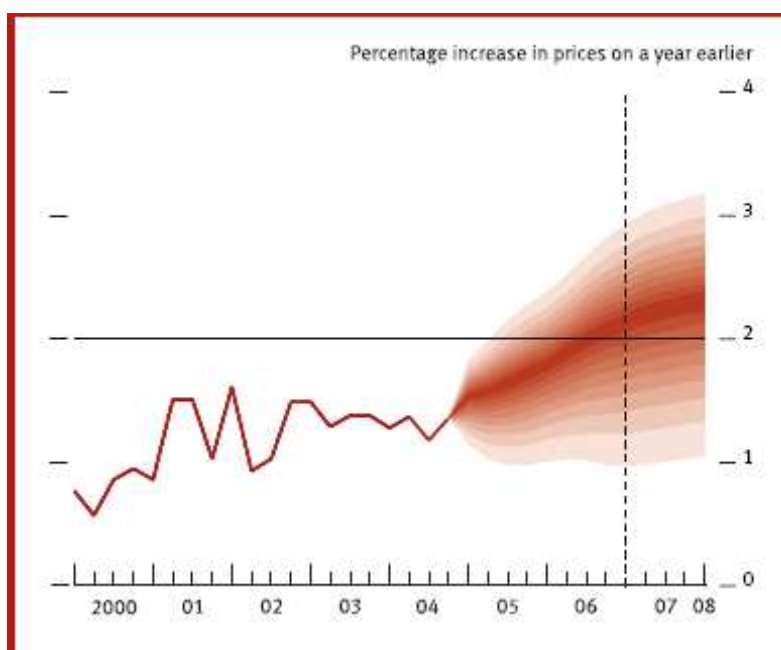
1.5.4 Inflační zpráva (Inflation Report)

Inflační zprávu publikuje *Bank of England* od roku 1993. Původně sloužila k podávání informací ohledně plnění vládou stanoveného inflačního cíle. V současnosti je cílem popsat a vysvětlit kroky MPC – zpráva je tedy důležitým komunikačním nástrojem, který má vysvětlit a ukázat na základě čeho bylo rozhodováno a sazbách.

Zpráva bývá rozdělena do několika sekcí. Začíná vývojem v peněžní ekonomice, dále následuje poptávka a výstup, třetí sekce pokrývá trh práce, čtvrtá náklady a ceny. Pátá sekce se zabývá řízením monetární politiky v období od předchozí zprávy.

Inflační zpráva také obsahuje minutes předcházejících zasedání MPC. Např. v květnové zprávě budou obsaženy minutes z února, března a dubna.

Jediným nástrojem, kterým MPC disponuje, jsou repo sazby (možnost jejich ovlivnění), což se v plném rozsahu projeví na cenové inflaci s určitým zpožděním (až dva roky). „*Jinými slovy – není možné vyřešit dnešní problémy změnou dnešních úrokových sazeb*“ (Lambert, 2005, str. 4) Inflační zpráva proto obsahuje predikce inflace, a od listopadu 1997 i ekonomického růstu, na tři roky dopředu, a to v podobě

Obr. 2 Ukázka tzv. „fan chartu“

Predikování budoucího vývoje inflace měřené indexem CPI

Zdroj: Bank of England, In: Lambert (2005), str. 20

tzv. fan charts. (Ty se používají od února 1996.)

V těchto predikcích se původně předpokládalo, že během předpovídaného období nedojde ke změně úrokových sazeb. Od února 1998 se publikují rovněž fan charts vývoje inflace a růstu HDP, kde se předpokládá, že sazby půjdou ruku v ruce

s tržními očekáváními. Pokud mezi členy MPC existuje zásadní rozpor ohledně jistých aspektů predikcí, může inflační zpráva obsahovat více verzí téže předpovědi.

Na rozdíl od některých centrálních bank (např. Evropské centrální banky), nereprezentují pravidelně zveřejňované předpovědi pohled zaměstnanců banky. Predikce publikované v inflačních zprávách Výborem pro monetární politiku nepředstavují pohled bankovních odborníků, nýbrž celého MPC.

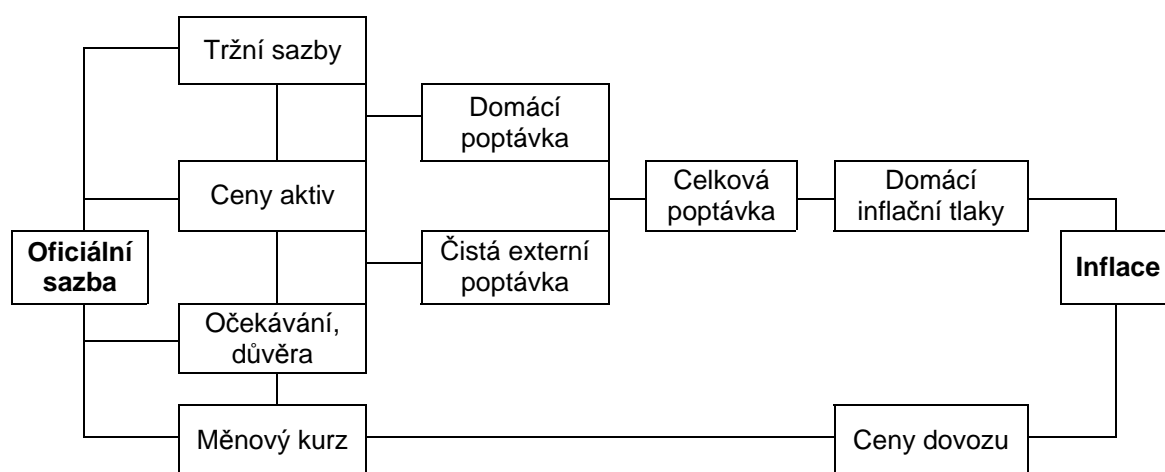
1.6 Transmisní mechanismus

Oficiální repo sazba, stanovená MPC, má přímý dopad na celou řadu krátkodobých a dlouhodobějších úrokových sazeb stanovených komerčními bankami a jinými

finančními institucemi pro své klienty. Rovněž má tendenci ovlivňovat ceny akcií a dluhopisů, stejně tak jako úroveň měnového kurzu. Navíc, má-li MPC důvěru investorů (v tom, že při cílování inflace bude úspěšný), budou mít rozhodnutí MPC vliv i na dlouhodobé úrokové sazby (tím pádem to bude vytvářet příznivější klima pro dlouhodobé investice).

Změnou úrokových sazeb se MPC snaží ovlivnit celkovou úroveň ekonomické aktivity. Jestliže poptávka po zboží a službách roste rychleji než jejich nabídka, objevují se inflační tlaky. Na druhou stranu, pokud bude poptávka nižší než nabídka, inflační tlaky budou slábnout. Určováním úrokových sazeb se MPC snaží udržet rovnováhu mezi nabídkou a poptávkou.

Např. snížení úrokových sazeb sníží atraktivitu úspor, a naopak zvýší atraktivitu úvěru, čímž stimuluje spotřebu a investice. To se nakonec projeví na úrovni výstupu, zaměstnanosti a inflace. Nižší sazby rovněž sníží atraktivitu libry pro zahraniční investory. Napomohou vyšší úrovni exportu, ale zároveň budou díky vyšším cenám dováženého zboží vyvolávat inflační tlaky. Zvýšení sazeb by pak mělo účinky opačné. Změny sazeb se tak přes různé „kanály“ promítnou ve změnách inflace. Transmisní mechanismus je schematicky znázorněn na obrázku 3.

Obr. 3 Transmisní mechanismus
Zdroj: Lambert (2005), str. 30–31

1.7 Skutečně nezávislá centrální banka?

V tomto modelu si odpovědnost za monetární politiku mezi sebe dělí ministerstvo financí, které každoročně stanoví inflační cíl, a *Bank of England*, od níž se požaduje dosažení tohoto cíle.

Model je odlišný od běžných modelů nezávislosti centrální banky. Např. Federální rezervní systém nebo Evropská centrální banka mají dle legislativy zajistit cenovou

stabilitu, ale zároveň jsou odpovědné i za definování přesného cíle politiky a přijímání rozhodnutí, která mají vést k jeho dosažení.

Kritici se obávali, že v novém britském systému bude centrální banka méně nezávislá než např. v USA. Ale stanoví-li vláda cíl, kterého má banka dosáhnout, pak může jen těžko zpochybňovat kroky centrální banky. Musela by buďto pochybovat o cíli monetární politiky jako takovém (vhodný cíl, výše tohoto cíle), anebo o členech *MPC*, což by pro vládu bylo obzvláště obtížné, neboť právě vláda (min. financí) pověřila tyto odborníky výkonem dané funkce. Čili by tento britský systém měl posilovat nezávislost centrální banky.

1.8 Koordinace fiskální a monetární politiky

Kritici nového systému se obávají, že operační nezávislost centrální banky povede ke snížení koordinace fiskální a monetární politiky. Jak je v novém systému zajištěn soulad obou politik?

- Vláda (ministerstvo financí) stanovuje cíle jak fiskální, tak monetární politiky, a to tak, aby splnění těchto cílů přinášelo ekonomickou stabilitu potřebnou pro dosažení dlouhodobého růstu a vysoké zaměstnanosti
- Cíle obou politik jsou stanoveny jasně, jednotlivé kroky jsou činěny transparentně, subjekty provádějící fiskální i monetární politiku tak vědí, o co ten druhý usiluje a jak pravděpodobně bude reagovat na ta která opatření
- Na zasedáních *MPC* je přítomen zástupce ministerstva financí, který poskytuje informace o fiskální politice

1.9 Výsledky

A jak si centrální banka vedla od udělení operační nezávislosti? Samotní členové *MPC* (Bean, Lomax, Lambert) jsou přesvědčeni, že dobře. Od r. 1997 do prosince 2003, kdy došlo ke změně inflačního cíle, byla průměrná inflace 2,4 % (inflační cíl 2,5 %). 68 ze 79 měsíců byla inflace v rozmezí +/- 0,5 procentního bodu od cíle, 42 měsíců pod cílem, 30 nad cílem a zbývajících 7 měsíců byla shodná s cílem.

Je tedy patrné, že existuje určitá tendence k „podstřelování“ inflace. Měla by tomuto trendu být přikládána nějaká zvláštní důležitost? Bean (2003) má za to, že toto podstřelování nebylo ze strany *MPC* vědomé, spíše se jedná o důsledek chyb v predikcích (predikování vyšší inflace, než jaká pak ve skutečnosti byla). „*Ukazuje se, že za tendencí predikovat vyšší inflaci v období 1998–2002 stojí dva hlavní faktory. Prvním je strmé zhodnocení libry, které nastalo v roce 1996 a o kterém jak Výbor tak i*

externí komentátoři očekávali, že bude spíše přechodné, ale ukázalo se, že je trvalejšího charakteru. Následkem toho byly externí inflační tlaky přečeňovány. Za druhé, výkonnost na straně nabídky se ukázala oproti očekáváním spíše lepší – zvláště klesající nezaměstnanost nevedla ke znatelnému zvýšení mzdové inflace.“ (Bean, 2003, str. 18)

Neméně zajímavá je vysoká stabilita inflace. Možných příčin je několik. Menší ekonomické šoky, strukturální změny v ekonomice a efektivnější makroekonomické politiky mohly sehrát svou roli. Ohledně jejich podílu na stabilitě inflace však panují rozpory.

Nedávný průzkum centrální banky ukázal rozdíly v inflačních očekáváním mezi různými věkovými skupinami – mladší mají nižší inflační očekáváním než starší (ti mají zkušenosti s vysokou inflací z minulosti).

Source: Bank of England.

Obr. 4 Vývoj dlouhodobých inflačních očekáváním

Zdroj: Bank of England, In: Bean (2003), str. 33

k inflačnímu cíli. Podle toho, co nám tedy říkají inflační očekáváním, je odpověď na tuto otázku kladná. (Je-li totiž politika důvěryhodná, měla by být očekáváním blízko inflačního cíle, což je případ UK.) Na inflační očekáváním by neměly mít vliv ani nějaké šoky, protože lidé budou očekávat (pokud je důvěra v MPC), že MPC podnikne všechny nezbytné kroky, které vrátí inflaci zpět k cíli. Podle kritiků ale MPC ještě nebyl pořádně otestován. Ve skutečnosti zde bylo několik významných šoků (11. září, skandály Enronu a WorldComu aj.) Šoky jako tyto by dříve měly destabilizující účinky na britskou ekonomiku. To je případ ropných šoků v sedmdesátých letech (viz obr. 1).

Je monetární politika důvěryhodná? Systém po roce 1992, přestože změny v tomto roce přinesly zlepšení oproti předcházejícímu stavu, nebyl plně důvěryhodný. To je možno dokumentovat na obrázku 4. Ten zobrazuje dlouhodobá inflační očekáváním. Před rokem 1997 se tato očekáváním pohybovala okolo 5 %, po zavedení nového systému monetární politiky se postupně během několika let přiblížila

	Interest rates	7,25%	8. 1. 1998	6,00%	7. 1. 1999
	Increased 14 times	7,25%	5. 2. 1998	5,50%	4. 2. 1999
	Reduced 17 times	7,25%	5. 3. 1998	5,50%	3. 3. 1999
	Maintained 77 times	7,25%	9. 4. 1998	5,25%	8. 4. 1999
		7,25%	7. 5. 1998	5,25%	6. 5. 1999
6,50%	6. 6. 1997	7,50%	4. 6. 1998	5,00%	10. 6. 1999
6,75%	10. 7. 1997	7,50%	9. 7. 1998	5,00%	8. 7. 1999
7,00%	7. 8. 1997	7,50%	6. 8. 1998	5,00%	5. 8. 1999
7,00%	11. 9. 1997	7,50%	10. 9. 1998	5,25%	8. 9. 1999
7,00%	9. 10. 1997	7,25%	8. 10. 1998	5,25%	7. 10. 1999
7,25%	6. 11. 1997	6,75%	5. 11. 1998	5,50%	4. 11. 1999
7,25%	4. 12. 1997	6,25%	10. 12. 1998	5,50%	9. 12. 1999
5,75%	13. 1. 2000	6,00%	11. 1. 2001	4,00%	10. 1. 2002
6,00%	10. 2. 2000	5,75%	8. 2. 2001	4,00%	7. 2. 2002
6,00%	9. 3. 2000	5,75%	8. 3. 2001	4,00%	7. 3. 2002
6,00%	6. 4. 2000	5,50%	5. 4. 2001	4,00%	4. 4. 2002
6,00%	4. 5. 2000	5,25%	10. 5. 2001	4,00%	9. 5. 2002
6,00%	7. 6. 2000	5,25%	6. 6. 2001	4,00%	6. 6. 2002
6,00%	6. 7. 2000	5,25%	5. 7. 2001	4,00%	4. 7. 2002
6,00%	3. 8. 2000	5,00%	2. 8. 2001	4,00%	1. 8. 2002
6,00%	7. 9. 2000	5,00%	6. 9. 2001	4,00%	5. 9. 2002
6,00%	5. 10. 2000	4,75%	18. 9. 2001	4,00%	10. 10. 2002
6,00%	9. 11. 2000	4,50%	4. 10. 2001	4,00%	7. 11. 2002
6,00%	7. 12. 2000	4,00%	7. 11. 2001	4,00%	5. 12. 2002
		4,00%	5. 12. 2001		
4,00%	9. 1. 2003	3,75%	8. 1. 2004	4,75%	13. 1. 2005
3,75%	6. 2. 2003	4,00%	5. 2. 2004	4,75%	10. 2. 2005
3,75%	6. 3. 2003	4,00%	4. 3. 2004	4,75%	10. 3. 2005
3,75%	10. 4. 2003	4,00%	8. 4. 2004	4,75%	7. 4. 2005
3,75%	8. 5. 2003	4,25%	6. 5. 2004	4,75%	9. 5. 2005
3,75%	5. 6. 2003	4,50%	10. 6. 2004	4,75%	9. 6. 2005
3,50%	10. 7. 2003	4,50%	8. 7. 2004	4,75%	7. 7. 2005
3,50%	7. 8. 2003	4,75%	5. 8. 2004	4,50%	4. 8. 2005
3,50%	4. 9. 2003	4,75%	9. 9. 2004	4,50%	8. 9. 2005
3,50%	9. 10. 2003	4,75%	7. 10. 2004	4,50%	6. 10. 2005
3,75%	6. 11. 2003	4,75%	4. 11. 2004	4,50%	10. 11. 2005
3,75%	4. 12. 2003	4,75%	9. 12. 2004	4,50%	8. 12. 2005
4,50%	12. 1. 2006				
4,50%	9. 2. 2006				
4,50%	9. 3. 2006				
4,50%	6. 4. 2006				

Tab. 1 Vývoj repo sazeb od r. 1997 do současnosti

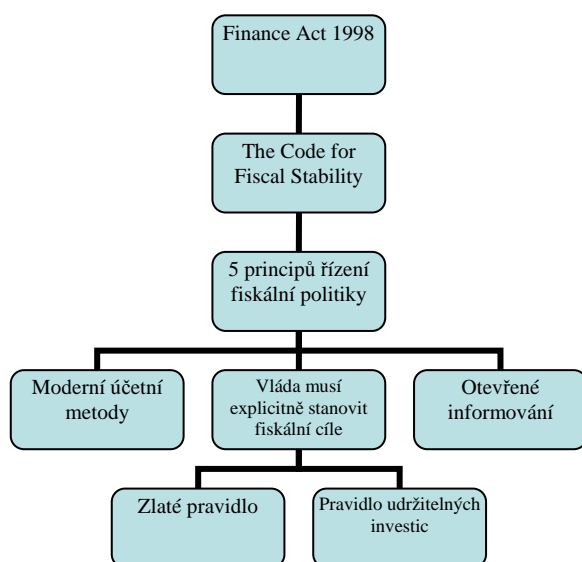
Zdroj: Bank of England, <http://213.225.136.206/monetarypolicy/mpcvoting.xls>
(staženo 19. 4. 2006)

2

Fiskální politika

2.1

Nový fiskální rámec

Zákonnou normou, na které je nový systém založen, je *Finance Act 1998 (FA)*. V tomto zákonu se vláda zavázala, že parlamentu do 31. 12. 1998 předloží *Code for Fiscal Stability (CFS)*, který by upravoval principy, podle kterých bude utvářena a vykonávána fiskální politika. *Finance Act* rovněž stanovuje minimální náležitosti, kterým musí *CFS* vyhovovat. Schematicky je systém znázorněn na obr. 5.

Obr. 5 Schéma fiskálního rámce

Zdroj: HM Treasury (2002), str. 133, zjednodušeno

Cíle fiskální politiky jsou následující:

- Ve střednědobém horizontu zajistit zdravé veřejné finance a rovnoměrně rozložit dopad zdanění a přínosů z veřejných výdajů mezi generace
- V krátkém období podporovat monetární politiku
 - Nebránit automatickým stabilizátorům vyhlazovat průběh cyklu
 - V určitých případech dále podporovat monetární politiku diskrečními fiskálními opatřeními

Krátkodobé i střednědobé cíle fiskální politiky jsou vzájemně provázány. Např. během recese bude možno lépe fiskální politikou podporovat monetární politiku (fiskální expanzí), pokud na tom veřejné finance budou dobře (rozumná míra zadlužení).

2.1.1 Principy řízení fiskální politiky

Pět principů řízení fiskální politiky, kteréžto jsou zakotveny v *CFS* jsou:

- Transparentnost

Vláda by měla publikovat dostatek informací, aby veřejnost mohla mít přehled o vykonávání fiskální politiky a stavu veřejných financí. *CFS* nicméně stanovuje určité situace, za kterých vláda informace podávat nemusí (např. pokud by

zveřejnění nějaké informace mělo narušit bezpečnost Velké Británie, nebo poškodit její zahraniční vztahy apod.). V rámci tohoto principu jsou pravidelně publikovány *The Pre-Budget Report (PBR)*, *The Financial Statement and Budget Report (FSBR)*, *The Economic and Fiscal Strategy Report (EFSR)* a *Debt and Reserves Management Report*.

Předpoklady (např. ohledně vývoje ekonomiky apod.), na nichž stojí vládní předpovědi, ověřuje *National Audit Office* (Zjišťuje, zda jsou ty předpoklady „rozumné“ či nikoliv).

- **Stabilita**
Fiskální politika by, stejně jako monetární politika, měla přispívat k dosažení dlouhodobého růstu a vysoké zaměstnanosti.
- **Odpovědnost**
Vláda by měla plánovat a provádět fiskální politiku tak, aby zajistila dlouhodobou dostupnost veřejných služeb, aniž by neúměrně rostla daňová zátěž nebo veřejný dluh.
- **Spravedlnost**
Vládní fiskální politika by měla brát v úvahu i dopady na budoucí generace.
- **Efektivnost**
Vláda by měla využívat své zdroje efektivně, rovněž by neměla svými kroky zvyšovat neefektivnost v ekonomice

2.1.2 Pravidla

CFS zavazuje vládu ke stanovení pravidel, kterými se bude řídit fiskální politika a která budou v souladu s výše uvedenými principy. Zároveň musí vláda tato pravidla explicitně uvést v každém rozpočtu. Pravidla také musí respektovat Pakt stability a růstu (*Stability and Growth Pact*). Blairova vláda si stanovila tato pravidla:

- **Zlaté pravidlo (*the golden rule*)**
V průběhu hospodářského cyklu si vláda bude půjčovat pouze na krytí kapitálových, nikoliv běžných výdajů.
- **Pravidlo udržitelných investic (*sustainable investment rule*)**
Podíl dluhu veřejného sektoru k HDP bude udržován na stabilní a rozumné úrovni
Úspěšnost fiskální politiky může být hodnocena na základě toho, jak vláda dodržuje svá vlastní pravidla. Např. vláda splní zlaté pravidlo pokud bude rozpočet za celý hospodářský cyklus v průměru vyrovnaný či v přebytku. Pokud by zlaté pravidlo

vyžadovalo, aby byl rozpočet vyrovnaný každý rok, vláda by pravidelně musela měnit své výdajové plány, anebo daňové sazby, což by bylo administrativně velmi nákladné.

Je také zajímavé, že tato pravidla nejsou přímo zakotvena v *CFS*. Důvod je nasnadě – bylo by to příliš svazující. Je přeci na každé vládě, aby si stanovila své vlastní cíle a pravidla. *CFS* tedy pouze říká, že tato pravidla musí vyhovovat pěti principům fiskální politiky. Vláda také může za mimořádných okolností (válka, přírodní katastrofa) tato pravidla porušit, nicméně musí odpovídajícím způsobem vysvětlit důvody. V *CFS* je tato možnost zakotvena následovně:

„Vláda se dočasně může odchýlit od svých fiskálních cílů a pravidel, pakliže uvede:

- *Důvody pro odchýlení od předchozích cílů a pravidel fiskální politiky*
- *Přístup, jaký vláda hodlá zvolit pro návrat ke svým předchozím cílům a pravidlům fiskální politiky, a období, během kterého tak zamýšlí učinit*
- *Cíle a pravidla fiskální politiky, kterými se bude řídit během tohoto období“*

(HM Treasury, 2002, str. 146–147)

Důležitým aspektem fiskálních pravidel je to, že se vztahují na celý veřejný sektor, tj. centrální vládu, místní vlády a veřejnoprávní společnosti. Závazky těchto firem by totiž mohly dopadnout na daňové poplatníky, vláda tedy považuje za rozumné, budou-li její fiskální pravidla sahat dále než za hranice vládního sektoru. Navíc, pokud by se fiskální pravidla týkala např. pouze centrální vlády, šlo by fiskální pravidla obejít reklasifikací výdajů (např. směrem k vládám samosprávních celků).

2.1.3 Zlaté pravidlo

Zlaté pravidlo říká, že vláda si bude půjčovat pouze na úhradu kapitálových, nikoliv běžných, výdajů. Na místě je tedy následující otázka – jaké výdaje jsou běžné a jaké kapitálové? Obecně se běžnými výdaji rozumí výdaje sloužící k úhradě takových statků a služeb, které jsou spotřebovány ve stejném roce, ve kterém na ně byly vynaloženy prostředky. Příkladem může být výplata mezd zaměstnancům ve veřejném sektoru. Naproti tomu jsou kapitálové výdaje výdaji, které hradí určitý kontinuální tok služeb po časové období delší než jeden rok. Např. úhrada výstavby silnice, nebo nákup strojního zařízení jsou kapitálovými výdaji. Existují i statky a služby, jejichž zařazení do jedné či druhé skupiny je poněkud problematické.

Dřívější praxe byla taková, že kapitálové výdaje byly často znevýhodňovány na úkor běžných výdajů (Podíl běžných a kapitálových výdajů se zvýšil z 8:1 v roce 1963–64 na 32:1 v roce 2003–04, přičemž např. v roce 1988–89 dosáhl dokonce 109:1.). Oba druhy výdajů jsou ale důležité pro zajištění státem poskytovaných služeb. Pokud dříve mělo dojít k fiskální restrikci, byly často omezovány jako první právě kapitálové

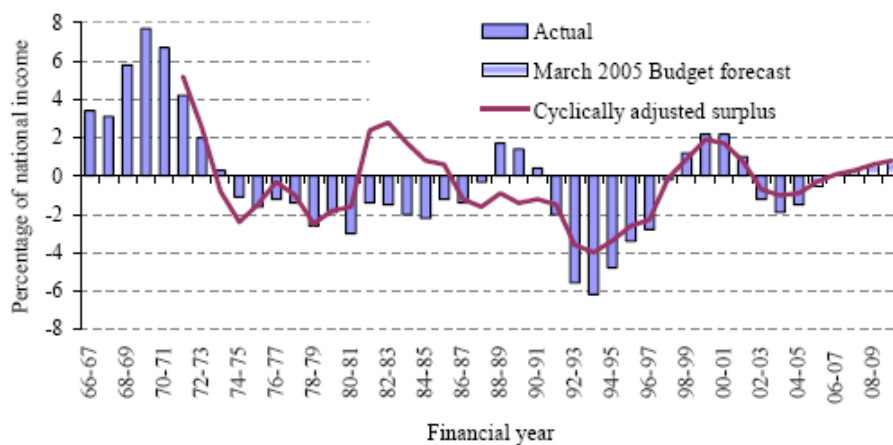
výdaje. Zlaté pravidlo by toto mělo změnit. Vývoj kapitálových a běžných výdajů před r. 1997 a poté shrnuje tabulka 2.

	Trend (%)	Průměrné roční změny za období (%)	
		duben 1979–březen 1997	duben 1997–březen 2004
TME	2,5	1,5	2,8
Kapitálové výdaje	-0,9	-4,3	10,1
Běžné výdaje	2,8	1,7	2,6
HDP	2,4	2,1	2,7

Tab. 2 Změny v TME, kapitálových a běžných výdajích v letech 1979–2004

Zdroj: HM Treasury, In: Emmerson, Frayne, Love (2004a)

Podívejme se nyní na to, jak se vládě daří dodržovat zlaté pravidlo. Předně – ministerstvo financí odhaduje, že současný hospodářský cyklus začal v roce 1997, jeho konec pak klade do let 2005–2006. Na jaře 2001 předpokládalo ministerstvo financí, že zlaté pravidlo za současný hospodářský cyklus bude splněno s přebytkem 118 miliard £, o čtyři roky později se tento předpokládaný přebytek ztenčil na 5–6 miliard £. Zhruba čtvrtina tohoto výrazného poklesu jde na vrub politických rozhodnutí (zejména zvyšování výdajů na sociální systém), zbytek pak na nečekaně nízké daňové příjmy. I přesto bude zlaté pravidlo velmi pravděpodobně dodrženo.

Obr. 6 Rozpočtové schodky/přebytky, v % HDP

Zdroj: HM Treasury, In: Emmerson, Frayne, Love (2004b)

	Current budget surplus (£bn)	Cumulative cash surplus since April 1997	Current budget surplus (% GDP)	Cumulative % GDP surplus since April 1997
1997-98	-1.2	-1.2	-0.2	-0.2
1998-99	10.4	9.1	1.2	1.0
1999-2000	20.3	29.4	2.2	3.2
2000-01	21.5	50.9	2.2	5.5
2001-02	10.2	61.1	1.0	6.5
2002-03	-13.1	48.0	-1.2	5.3
2003-04	-21.5	26.5	-1.9	3.3
2004-05	-17.7	8.8	-1.5	1.8
<i>Budget 2005 forecasts</i>				
2005-06	-5.7	3.1	-0.5	1.4
2006-07	0.6	3.7	0.0	1.4
2007-08	4.2	7.9	0.3	1.7
2008-09	8.8	16.7	0.6	2.3

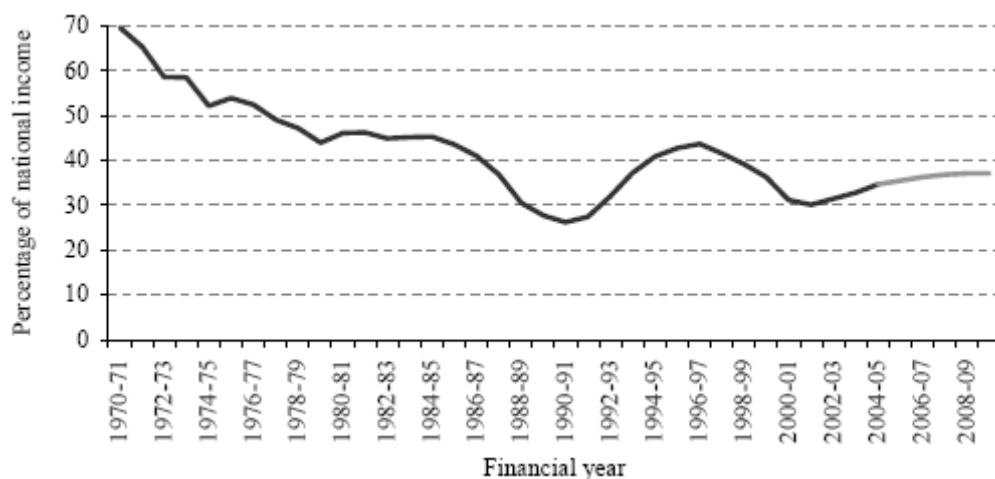
Obr. 7 Rozpočtové schodky/přebytky od r. 1997-98

Zdroj: HM Treasury, In: Emmerson, Frayne, Love (2004b)

2.1.4 Pravidlo udržitelných investic

Pravidlo udržitelných investic doplňuje zlaté pravidlo. Zatímco zlaté pravidlo říká, že vláda si bude půjčovat pouze na úhradu investic (kapitálových výdajů), toto pravidlo zároveň dodává, že výše takto získaných prostředků by neměla neúměrně zatížit budoucí daňové poplatníky, tj. že výše dluhu veřejného sektoru nepřekročí určitou stanovenou úroveň.

Ukazatelem, proti kterému je dodržování tohoto pravidla hodnoceno, je čistý dluh veřejného sektoru.² Cílem vlády je držet čistý veřejný dluh pod 40 % HDP. Proč se vláda rozhodla právě pro tuto hodnotu, není jasné.

Obr. 8 Čistý dluh veřejného sektoru, % HDP

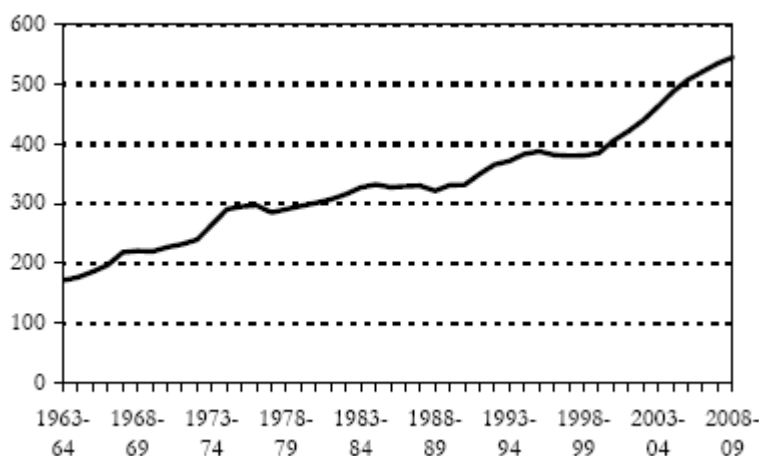
Zdroj: HM Treasury, In: Emmerson, Frayne, Love (2004b)

Obrázek 8 ukazuje vývoj čistého dluhu veřejného sektoru v poměru k HDP. Je patrné, že po snižování dluhu k cca 30 % HDP v letech 1997-2002, dochází postupně k jeho nárůstu. Nicméně by neměla být překročena hranice 40 %.

² Obdoba hrubého dluhu veřejného sektoru, při výpočtu se neberou v úvahu likvidní aktiva

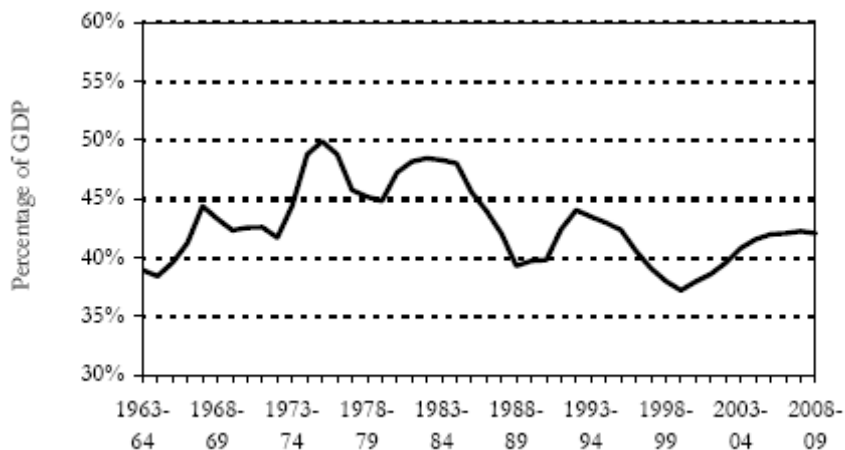
2.2 Veřejné výdaje

Celkové množství veřejných výdajů je každoročně stanoveno v rozpočtu. Toto množství se v systému národních účtů (*National Accounts*) objevuje jako agregát nazývaný celkové řízené výdaje (*Total Managed Expenditure, TME*). *TME* zahrnují výdaje celého veřejného sektoru – vlády, místních samospráv, a veřejnoprávních společností.

Obr. 9 TME v cenách roku 2004–2005, miliardy £

Zdroj: HM Treasury, In: Emmerson, Frayne, Love (2004a)

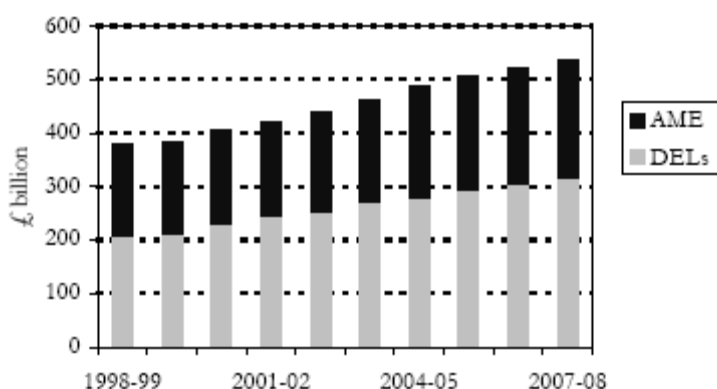
Obr. 10 TME v podílu k HDP, %

Zdroj: HM Treasury, In: Emmerson, Frayne, Love (2004a)

Obrázek 9 ukazuje, že *TME* rostly po celé období. Z obrázku 10 je zřejmé, že podíl *TME* k HDP se zhruba mění podle aktuální fáze hospodářského cyklu. Nicméně, nárůst *TME* k HDP v poslední době se odehrál za dobrých růstových podmínek, což svědčí o jistém strukturálním nárůstu výdajů. Ten byl způsoben určitými diskrečními faktory (např. zvýšená velkorysost sociálního systému) a jistými demografickými faktory (např. nárůst počtu penzistů v důsledku stárnutí populace).

Pro účely plánování jsou veřejné výdaje rozděleny do dvou kategorií. Výdajové limity ministerstev (*Departmental expenditure limits, DELs*) zaručují ministerstvům výši jejich příjmů na tři roky dopředu. Krom toho je možné převést prostředky, které se nestačily utratit, do následujícího roku. DEL zahrnují veškeré kapitálové a většinu provozních výdajů (např. mzdy).

Výdaje, které nemohou být dopředu plánovány, jsou zahrnuty v ročně řízených výdajích (*Annually managed expenditure, AME*). AME zahrnují především platby sociálních dávek, výdaje na dluhovou obsluhu a výdaje místních samospráv. Obrázek 10 ukazuje vývoj *DELs* a *AME* od r. 1998–99.

Obr. 11 DELs a AME v cenách roku 2004–05, miliardy £
Zdroj: HM Treasury, In: Emmerson, Frayne, Love (2004a)

Výdajové limity ministerstev jsou zafixovány na tříleté období v tzv. *Spending Review* (Přehled výdajů). Doposud byly zveřejněny čtyři tyto přehledy – *Comprehensive Spending Review* v roce 1998 (plánovány výdaje na období duben 1999–březen 2002), *Spending Review 2000* (plán na duben 2001–březen 2004), *Spending Review 2002* (plán na duben 2003–březen 2006) a *Spending Review 2004* (plán na duben 2005–březen 2008). Přehledy bývají publikovány v červenci daného roku a každý reviduje výdaje na poslední rok zachycený jeho předchůdcem. Např. *Spending Review 2002* předpokládal výdaje *DEL* na rok 2005–06 ve výši 301,0 miliardy £, zatímco *Spending Review 2004* počítá s *DEL* výdaji pro totéž období ve výši 301,9 miliardy £.

Je důležité poznamenat, že *Spending Reviews* neurčují celkovou výši *TME*. Před každým *Spending Review* je v *Economic and Fiscal Strategy Report* (v současnosti je publikována každý rok na jaře spolu s rozpočtem) stanoven výdajový strop na příští tři roky. Ve *Spending Review* jsou pak *TME* rozděleny mezi *DELs* a *AME* a *DELs* dále rozdělena mezi jednotlivá ministerstva.

Nový systém, krom toho, že umožňuje plánovat jednotlivým resortům s větší mírou jistoty, usnadňuje vládě plnění jejích fiskálních pravidel. Střednědobé předpoklady o

výdajích jsou doprovázeny předpoklady o příjmech, což umožňuje přijímat potřebná opatření (např. zvýšení daní) ke krytí výdajů.

Resortní *DELS* jsou rozděleny na limity pro kapitálové výdaje a limity na ostatní výdaje (*resource spending*). Ministerstvo nemůže kompenzovat překročení limitů na ostatní výdaje v daném roce snížením kapitálových výdajů. Obdobně jsou rozděleny i *AME*. Cílem bylo motivovat jednotlivá ministerstva k vyšším investičním výdajům. Ačkoliv by celý systém měl pomoci odstranit dřívější nedostatečnou míru investování veřejného sektoru, najdou se i jistá potenciální úskalí. Např. (Emmerson, Frayne, Love, 2004a) poukazují na možnost situace, kdy kvůli nastavení systému bude moci ministerstvo použít prostředky na investiční projekt nízké hodnoty, i když by se zde nabízela možnost použít prostředky jako běžné výdaje k financování projektu s vyššími přínosy.

Za zmínku také stojí skutečnost, že ačkoliv *DELS* fungují teprve od dubna 1999, již několikrát byly oproti plánu ve *Spending Review* navýšeny. Např. výdaje na *NHS* (*National Health Service*, zdravotnictví) byly navyšovány v letech 2000–01, 2001–02, 2002–03 a 2003–04.

3 Daňový systém

Celkové příjmy státního rozpočtu činily v roce 2004–2005 451,3 miliardy liber, což představuje 38,3 % HDP. Na rok 2005–2006 plánuje ministerstvo financí příjmy ve výši 486,1 miliardy liber. Přehled o příjmech (z jednotlivých daní) podává tabulka 13. Z ní je patrné, že nejdůležitějšími daněmi (co do výše příjmu z těchto daní) jsou daně z příjmů (fyzických a právnických osob), daň z přidané hodnoty a platby pojistného (*National Insurance*). Následuje stručný nástin současného daňového systému ve Velké Británii.

3.1 Daň z příjmu

Ve Spojeném království je zhruba 29 milionů plátců této daně. Touto daní jsou zdaňovány příjmy zaměstnanců, živnostníků, ne-akciových společností, starobní důchody, bankovní úroky, dividendy a rovněž i některé sociální dávky. Naproti tomu, například příspěvky dobrovolného penzijního připojištění placené jak zaměstnancem tak zaměstnavatelem, či příjmy z vybraných spořicíh programů této dani nepodléhají.

Základem fungování této daně je systém osobních odpočitatelných položek a odlišných daňových sazeb pro jednotlivá příjmová pásma. Výše osobních odpočitatelných položek se odvíjí dle věku plátce daně a jejich přehled je shrnut v tabulce 3:

Věk plátce daně	Výše odpočitatelné položky (£, ročně)
Pod 65	4 895
65–74	7 090 ¹
75 a více	7 220 ¹

Tab. 3 Výše osobních odečitatelných položek podle věku plátce daně z příjmu

Zdroj: HM Revenue & Customs, In: Adam, Browne (2006)

1 – Výše této odpočitatelné položky je pro vysokopříjmové skupiny postupně redukována na úroveň odpočitatelné položky pro plátce mladší 65 let

V minulosti existoval tzv. *Married Couple's Allowance*³ (*MCA*), který byl ale v dubnu 2000 zrušen, s výjimkou plátců, kterým v době zrušení *MCA* bylo již 65 let (tedy lidé narození před dubnem 1935). Pro tyto plátce, kteří by i po dubnu 2000 měli nárok na *MCA*, bude snížena daňová povinnost o příslušnou částku (*MCA* se tedy nebude odečítat od základu daně). Na rok 2005–2006 je *MCA* stanoven ve výši 590,5 £ ročně, respektive 597,5 £ pro plátce starší 75 let. Tito plátcí si rovněž mohou vybrat, který z nich bude nárokovat *MCA*, případně mohou každý nárokovat polovinu *MCA*.

Pakliže roční příjem plátců starších 65 let převyší určitou hranici (v roce 2005–2006 19 500 £), redukuje se postupně výše osobní odpočitatelné položky, případně i

³ Odečitatelná položka pro manželský pár

MCA. Osobní odečitatelná položka je snižována o 50 pencí za každou libru příjmu nad onu prahovou úroveň 19 500 liber. Jinými slovy, pokud příjmy plátce ve věku 65–74 let převyšují 23 890 £ (24 150 £ pro plátce starší 75 let), jeho osobní odečitatelná položka pak bude 4 895 £. Pokud je příjem plátce vyšší než těchto 23 890 £ (24 150 £ resp.), redukuje se postupně MCA (pokud na něj má plátce nárok) o 5 pencí za každou libru příjmu nad touto úrovní až na minimální úroveň MCA, která činí 228 £.

Daň z příjmů je ve Velké Británii progresivní. Prvních 2 090 £ zdanitelného příjmu je zdaňováno 10% (tzv. startovací) sazbou. Dalších 30 010 £ podléhá základní 22% sazbě. Zdanitelný příjem nad 32 400 £ je zdaňován 40% sazbou. Přehled (mezních) sazeb⁴ je podán v tabulce 4:

Zdanitelný příjem (£, ročně)	Sazba (%)
0–2 090 („startovací“ pásmo)	10
2 091–32 400 (základní pásmo)	22
32 401 a více (vyšší pásmo)	40

Tab. 4 Daňové sazby podle výše zdanitelného příjmu

Zdroj: HM Revenue & Customs, In: Adam, Browne (2006)

Hranice daňových pásem a výše osobní odečitatelné položky jsou pravidelně navyšovány v dubnu každého roku (začátek fiskálního roku) podle změny indexu RPI.

Převážná část daně z příjmu je odečtena přímo „u zdroje“ – zaměstnavateli (přes systém *Pay-As-You-Earn*) popř. bankami (daň z úroků). Systém daně z příjmů je kumulativní. Zaměstnavatel při výpočtu daně nebere v úvahu příjem za období, za které je vyplácena mzda, ale celkový příjem od počátku účetního roku do daného dne. Splatná daň je vypočtena na základě výše příjmu od počátku účetního roku a poté je od ní odečtena výše dosud zaplacené daně (v rámci daného účetního roku), čímž se zjistí výše daně splatné v daném „mzdovém“ období.

Rok	Snížená sazba (%)	Základní sazba (%)	Vyšší sazby (%)
1996–1997	20	24	40
1997–1999	20	23	40
1999–2000	10	23	40
2000–současnost	10	22	40

Tab. 5 Vývoj sazeb daně z příjmu v čase

Zdroj: Tolley's Income Tax, In: Tabulky ()

3.2 Daňové dobropisy (Tax credits)

Daňové dobropisy se staly důležitou součástí sociální politiky labouristů. V roce 2001–2002 dosáhla výše dobropisů 0,6 % HDP a do roku 2005–2006 se očekává zdvojnásobení tohoto podílu. Část tohoto nárůstu by měla být přičtena změně „nálepky“

⁴ Sazby u příjmů z úroků a dividend jsou nepatrně odlišné.

jistých sociálních dávek na daňový dobropis. Potíž s těmito daňovými dobropisy je v tom zda mají být brány jako veřejné výdaje či jako negativní zdanění. *Office for National Statistics* se původně držel prvního přístupu (ministerstvo financí používalo druhý), ale od dubna 2003 (po dohodě s ministerstvem financí) se jako negativní zdanění počítají případy, kdy výše daňových dobropisů převyší splatnou daňovou povinnost. Ačkoliv náklady na daňové dobropisy se neodvíjejí od toho, jak jsou klasifikovány, přeci jen změna jejich klasifikace bude mít jisté dopady – sníží se míra zdanění a klesnou výdaje státu (oboje *ceteris paribus*).

V současné době fungují dva programy daňových dobropisů. Konkrétně se jedná o *Child Tax Credit* a *Working Tax Credit*. Oba programy jsou založeny na rodinných podmínkách a jsou plně refundovatelné. (Rodiny budou mít nárok na plnou výši daňového dobropisu i v případě, že by to převýšilo sumu zaplacenou na daních.)

Child tax Credit (CTC) poskytuje podporu určitým rodinám (odvíjí se od finanční situace rodiny) s dětmi nad rámec univerzálního přídatku na děti. Rodina má právo na *CTC*, pokud má dítě mladší 16 let, anebo dítě ve věku 16–18 let, které studuje. *CTC* sestává z několika položek. Předně to je rodinná položka ve výši 545 £ ročně za dítě (Tato částka je dvojnásobná, pokud je dítěti méně než jeden rok.), dále položka na dítě ve výši 1 690 £ ročně, položka na postižené dítě ve výši 2 285 £ ročně a dodatečná položka na vážně postižené dítě ve výši 920 £ ročně. Právo na *CTC* není ovlivněno skutečností, zda jsou rodiče zaměstnaní či nikoliv. *CTC* je vyplácen přímo jednomu z rodičů. Který z nich to bude si rodiče stanoví sami.

Working Tax credit (WTC) poskytuje podporu nízkopříjmových skupinám pracujících, nehledě na to, zda mají či nemají děti. *WTC* sestává ze základní položky ve výši 1 620 £ ročně, dodatečné položky ve výši 1 595 £ ročně pro všechny mimo svobodných a bezdětných lidí, a dodatečné položky ve výši 660 £ ročně pro ty, kteří pracují alespoň 30 hodin týdně. (Když to jsou manželé, tak pokud v souhrnu pracují alespoň 30 hodin týdně.) Rodiny, v nichž všichni dospělí pracují alespoň 16 hodin týdně, mají navíc nárok na přídatnou dětskou položku (*childcare credit*) ve výši 122,5 £, pokud mají jedno dítě, a 210 £, pokud mají dvě či více dětí.

Prověření majetkových poměrů se týká za *CTC* i *WTC* dohromady. Rodiny, jejichž příjem před zdaněním je nižší než 5 220 £ ročně (13 910 £ ročně, pokud mají právo pouze na *CTC*) mají právo na příslušné položky *CTC* a *WTC* (resp. pouze *CTC*) v plné výši. Jakmile rodinný příjem přesáhne tuto úroveň, výše dobropisu je snižována o 37 penčí za každou libru rodinného příjmu nad touto úrovní. To se týká nejprve základní položky *WTC*, poté přídatné dětské položky *WTC* a nakonec položky na dítě v *CTC*.

Rodinná položka *CTC* není snižována, dokud příjem rodiny nepřesáhne 50 000 £ ročně. Nad touto úrovní je snižována o 1 libru za každých 15 liber příjmu.

3.3 Příspěvky na sociální pojištění

Příspěvky na sociální pojištění (*National Insurance contributions, NICs*) fungují obdobným způsobem jako daň z příjmu, nicméně jejich placení opravňuje jedince k určitým dávkám sociálního zabezpečení. V praxi je ale vazba mezi příspěvkem a obdrženými dávkami jakéhokoliv plátce velmi slabá.

Příspěvky se po platbě zahrnou do fondu sociálního pojištění (*National Insurance Fund, NI*). Určitá (malá) fixní část je přidělena na zdravotnictví (*National Health Service, NHS*), zbytek je použit na financování příspěvkových dávek. Systém je průběžný – současné příspěvky do fondu *NI* slouží k úhradě současných dávek. Fond tak slouží víceméně pouze jako prostředek k omezení případných problémů s hotovostními toky. Oficiálně by zůstatek ve fondu neměl klesnout pod 1/6 výdajů fondu.

Na rok 2005–2006 se předpokládá, že úhrn příspěvků na sociální pojištění dosáhne 85,4 miliardy liber, z čehož většina budou tzv. příspěvky první třídy (*Class 1 contributions*). Příspěvky první třídy jsou placeny zčásti zaměstnanci (primární příspěvky) a zčásti jejich zaměstnavateli (sekundární příspěvky). Od roku 1975 se výše příspěvků odvíjí od příjmů zaměstnance. Výši příjmu, od které se začaly platit *NICs*, se před rokem 1999 říkalo *LEL (Lower Earnings Limit)*. V roce 1999 byl tento práh, od kterého zaměstnavatel začíná platit *NICs*, zvýšen na úroveň osobní odečitatelné položky daně z příjmu (zaměstnance). Úroveň pro zaměstnance pak byla navyšována pomaleji, což znamená, že zaměstnanci a zaměstnavatelé platili *NICs* od různých úrovní příjmů. Těmto dvěma úrovním se říká primární práh (zaměstnanci, *Primary Threshold, PT*) a sekundární práh (zaměstnavatelé, *Secondary threshold, ST*). V roce 2001 došlo ke sjednocení *PT* a *ST* na úrovni osobní odečitatelné položky daně z příjmu. Nedošlo však ke zrušení *LEL*. *LEL* nyní slouží jako indikátor úrovně příjmu, od které mají jednotlivci nárok na sociální dávky, které před rokem 1999 vyžadovaly placení *NICs*.

Výděly (€, týdně)	NICs zaměstnance		NICs zaměstnavatele	
	Standardní sazby (%)	Sazby „Contracted-out“ (%) ¹	Standardní sazby (%)	Sazby „Contracted-out“ (%) ¹
0–82 (LEL)	0	0	0	0
82–94 (PT/ST)	0	0	0	0
94–630 (UEL) ²	11	9,4	12,8	9,3
630 a více	1	1	12,8	12,8

Tab. 6 Výše příspěvků na sociální pojištění

Zdroj: HM Revenue & Customs, In: Adam, Browne (2006)

1 – Výhodnější sazby, pokud se zaměstnanec účastní v programu *State Second Pension*

2 – *Upper Earnings Limit*

3.4

Daň z přidané hodnoty

Ve fiskálním roce 2004–2005 se na dani z přidané hodnoty (*Value Added Tax, VAT, DPH*) vybralo 73 miliard £, pro rok 2005–2006 předpokládá ministerstvo financí příjmy z této daně o 0,7 miliardy £ vyšší.

Standardní sazba DPH je 17,5 %. V roce 1994–1995 byla zavedena snížená sazba na domácí pohonné hmoty a energie ve výši 8 %, která byla posléze snížena o tři procentní body na 5 %. Do zboží zdaňovaného nižší DPH byly následně zahrnuty i ženské hygienické potřeby, dětské automobilové sedačky, určité bytové přestavby a renovace a vybrané energeticky úsporné materiály. Množství zboží není zdaňováno vůbec nebo tvoří výjimku. Přibližně 55 % statků ve spotřebním koši domácností je zdaňováno základní sazbou, 13 % nulovou sazbou, 3 % sníženou sazbou a 29 % statků jsou výjimky (položky s vlastní sazbou). Tabulka 7 shrnuje hlavní druhy zboží, které je zdaňováno nulovou a sníženou sazbou, a výjimky. Rovněž jsou v ní uvedeny odhady výpadků v příjmech způsobené faktem, že nejsou zdaňovány základní sazbou DPH (za fiskální rok 2005–2006).

Zboží	Odhadované náklady (miliony £)
s nulovou sazbou:	
potraviny	10 600
výstavba nových bytů	6 550
osobní doprava	2 350
knihy, noviny, časopisy	1 550
dětské oblečení	1 200
voda a kanalizační služby	1 050
léky (i na lékařský předpis)	1 350
dodávky charitě	200
lodě a letadla nad určitou velikost	600
vozidla a jiné věci pro hendikepované	400
se sníženou sazbou:	
domácí pohonné hmoty a energie	2 000
hygienické potřeby pro ženy	50
dětské automobilové sedačky	5 ¹
energeticky úsporné materiály	50
bytové přestavby a renovace	150
výjimky:	
nájemné bytových prostor ²	2 950
nájemné nebytových prostor ²	150
soukromé vzdělávání	300
zdravotnické služby ²	800
poštovní služby ²	500
pohřbívání a kremace	100
peněžnictví a pojišťovnictví ²	3 900
sázení, loterie ²	1 250
podnikání (do určitého obratu) ¹	300

Tab. 7 Odhady výpadků v příjmech zapříčiněné zdaňováním ne-základní sazbou DPH

Zdroj: HM Treasury, In: Adam, Browne (2006), str. 12

1 – Údaje za rok 2004–2005

2 – Tato čísla mohou být ovlivněna značnou statistickou chybou

Povinnost platit DPH mají firmy, jejichž tržby za ne-výjimkové zboží přesáhnou 60 000 £ ročně (registrační práh). Od dubna 2002 mají malé firmy (definované jako firmy s celkovými tržbami do 187 000 £ ročně a tržbami za ne-výjimkové zboží do 150 000 £) možnost používat zjednodušené schéma DPH s jednotnou sazbou. V tomto schématu firma platí jednotnou sazbu od 2 % do 13,5 % (liší se v jednotlivých odvětvích) z celkových tržeb a zároveň se vzdává svého práva na vrácení DPH ze vstupů.

Přehled vývoje sazeb a registračních prahů (£, ročně) podává tabulka 8:

Rok	Standardní sazba (%)	Snížená sazba (%)	Registrační práh
1996–97	17,5	8	£48 000
1997–98	17,5	5	£49 000
1998–99	17,5	5	£50 000
1999–00	17,5	5	£48 000
2000–01	17,5	5	£52 000
2001–02	17,5	5	£54 000
2002–03	17,5	5	£55 000
2003–04	17,5	5	£56 000
2004–05	17,5	5	£58 000
2005–06	17,5	5	£60 000

Tab. 8 Vývoj sazeb DPH a registračních prahůZdroj: <http://www.ifs.org.uk/ff/income.xls>, staženo 11. 5. 2006

3.5 Ostatní nepřímé daně

Spotřební daní je zdaňováno pět hlavních skupin zboží – pivo, víno, ostatní alkoholické nápoje, tabákové výrobky a pohonné hmoty. Daň je definována jako určitá částka na jednotku daného zboží (láhev, litr apod.). Vzhledem k tomu, že jsou definovány v peněžních částkách, jsou každý rok navyšovány podle inflace, aby se jejich reálná hodnota neměnila.

Další nepřímou daní je silniční daň (daň z vozidla, *Vehicle Excise Duty*). Vozidla zaregistrovaná před 1. březnem 2001 jsou zdaňována podle objemu motoru. Na vozidla do 1500 cm³ je daň 110 £ ročně, nad 1500 cm³ 170 £ ročně. Vozidla zaregistrovaná po 1. březnu 2001 jsou zdaňována dle jejich emisí CO₂ (oxidu uhličitého). Výše daně se rovněž liší podle druhu vozidla (nákladní automobil, osobní automobil, motocykl apod.) a motoru. Např. auta s benzínovým motorem jsou obecně zdaňována méně než auta s naftovým motorem.

Daň z pojistného (*Insurance Premium Tax, IPT*) byla zavedena v říjnu 1994. Má sloužit jako náhrada DPH na finanční služby, kde by realizace DPH byla příliš složitá. *IPT* je zdaňována většina pojištění, u kterých se pojistný předmět nachází ve Spojeném království. Životní pojištění tvoří výjimku a je z této daně vyňato. Od 1. července 1999 je základní sazba 5 % z hrubého pojistného. Pokud je ale pojištění poskytováno jako doplněk k určitému produktu (např. cestovní pojištění poskytované spolu s dovolenou), je sazba 17,5%.

Dalšími nepřímými daněmi jsou *Air Passanger Duty, Landfill Tax, Climate Change Levy, Aggregates Levy a Betting and Gaming Duties*.

3.6 Daně z kapitálu

3.6.1 Daň z kapitálových zisků

Daň z kapitálových zisků byla zavedena v roce 1965. Jsou jí zdaňovány kapitálové zisky jednotlivců. Celkový kapitálový zisk je definován jako rozdíl mezi pořizovací a prodejní cenou aktiva. Obdobně jako u daně z příjmu, i zde je určitá úroveň, pod kterou nemusí být tato daň placena (Pro jednotlivce to je v roce 2005–2006 8 500 £). Pokud je kapitálový zisk vyšší, odečte se od něj těchto 8 500 £ a získá se tak zdanitelný kapitálový zisk. Zdanitelné kapitálové zisky jsou pak zdaňovány stejnými sazbami a ve stejných pásmech jako daň z příjmu.

V roce 1998 došlo k reformě této daně. Systém je nastaven tak, že čím déle bylo aktivum⁵ drženo, tím nižší část zdanitelného kapitálového zisku bude zdaněna. Přehled podává tabulka 9:

Doba držení aktiva (roky)	<i>Non-business assets</i> , část zdanitelného kapitálového zisku, která bude daněna	<i>Business assets</i> , část zdanitelného kapitálového zisku, která bude daněna
0	100 %	100 %
1	100 %	50 %
2	100 %	25 %
3	95 %	25 %
4	90 %	25 %
5	85 %	25 %
6	80 %	25 %
7	75 %	25 %
8	70 %	25 %
9	65 %	25 %
10 a více	60 %	25 %

Tab. 9 Daň z kapitálových zisků

Zdroj: HM Revenue & Customs, In: Adam, Browne (2006)

⁵ Rozlišují se tzv. *non-business* a *business assets*. *Business assets* jsou aktiva používaná částečně či zcela pro obchodní účely a vlastnické podíly ve společnostech

Důležitými výjimkami, které jsou z této daně vyňaty, jsou např. prodej nemovitosti, automobilu aj.

3.6.2 Dědická daň

Dědická daň byla zavedena v roce 1986 jako náhrada za daň na kapitálové převody. Daní se převody kapitálu, uskutečněné po smrti jejich vlastníka nebo určité období před jeho smrtí, které přesáhnou 275 000 £. Přehled podává tabulka 10:

Počet let mezi převodem a smrtí původního majitele	Sazba (%)
0–3	40
3–4	32
4–5	24
5–6	16
6–7	8
7 a více	0

Tab. 10 Sazba dědické daně podle doby převodu aktiva před úmrtím původního majitele
Zdroj: HM Revenue & Customs, In: Adam, Browne (2006), str. 17

Převody mezi manžely, dary charitativním organizacím či politickým stranám jsou z této daně vyňaty.

3.6.3 Kolkovné (Stamp Duty)

Kolkovným jsou zdaňovány transakce s cennými papíry (dluhopisy a akcie) a převody nemovitostí. Daň platí kupující. Transakce s bytovými nemovitostmi, jejichž hodnota nepřesáhne 120 000 £, nejsou zdaňovány vůbec. Pro nebytové nemovitosti a bytové nemovitosti ve vybraných oblastech je tento práh o 30 000 £ vyšší. Důležitým rysem této daně je, že se sazba vztahuje na celou hodnotu transakce, nikoliv na její část nad danou sazební hranicí. Při převodu pozemku za 300 000 £ by tak kolkovné činilo 3 % z celkové sumy, tj. 9 000 £. V důsledku toho může malý rozdíl v hodnotě transakce způsobit relativně velký nárůst daňové povinnosti, pokud ten rozdíl posune transakci do vyššího pásma. Na trh je tak vnášena určitá nežádoucí deformace. Pro akcie a dluhopisy platí 0,5% sazba bez ohledu na výši transakce. Přehled sazeb a jednotlivých pásem podává tabulka 11:

Hodnota transakce (£)	Sazba (%)
Pozemky a stavby:	
0–120 000	0
120 001–250 000	1
250 001–500 000	3
více než 500 000	4
Akcie a dluhopisy	0,5

Tab. 11 Sazba kolkovného podle výše transakce
Zdroj: HM Revenue & Customs, In: Adam, Browne (2006), str. 18

3.7 Daň ze zisku společností

Daň ze zisku společností (*Corporation Tax*) je uvalena na zisky podniků se sídlem ve Spojeném království, veřejnoprávních společností a *unincorporated associations* (volná sdružení?). Firmám se sídlem mimo Spojené království se počítá daň ze zisku vytvořeného na území UK. Systém sazeb a pásem shrnuje tabulka 12:

Zisk (£, ročně)	Mezní sazba (%)	Průměrná sazba (%)
0–10 000	0	0
10 001–50 000	23,75	0–19
50 001–300 000	19	19
300 001–1 500 000	32,75	19–30
1 500 001 a více	30	30

Tab. 12 Daň ze zisku společností

Zdroj: HM Revenue & Customs, In: Adam, Browne (2006), str. 19

Od 1. dubna 2006 došlo ke zrušení nulové sazby na zisk pod 10 000 £. Zároveň byly sjednoceny mezní sazby na zisk do 300 000 £ na 19 %. Firmy si mohou od základu daně odečíst platby úroků. Rovněž existuje (poměrně složitý) systém daňových úlev, aby bylo možné odepisovat kapitálová aktiva.

3.8 Ostatní daně

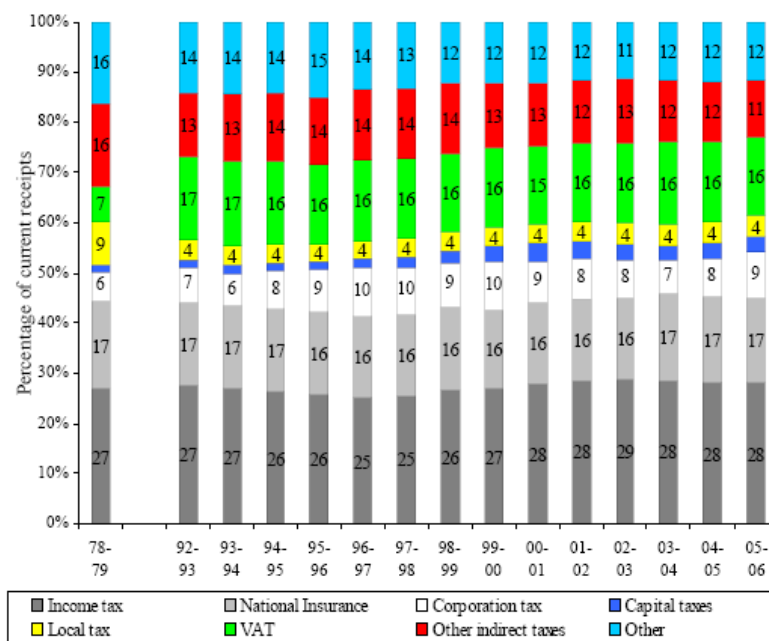
Daňový režim v Severním moři (jedná se o těžbu ropy a zemního plynu) má tři prvky. Jednak je to klasická daň ze zisku společností, dále daň na ropné výnosy (*Petroleum Revenue Tax, PRT*) a dodatečný poplatek.

Council Tax je majetkově založená lokální daň, která tvoří zhruba čtvrtinu příjmů místních samospráv. Lidé jsou rozděleni do osmi pásem podle úhrnné výše svého majetku. Jednotlivé místní samosprávy pak rozhodnou o celkové výši daně, zatímco rozdíl mezi jednotlivými skupinami stanoví centrální vláda.

Daň z podnikání (*Business Rate*) je daň z nebytových nemovitostí, např. prodejních prostor, skladů, kanceláří, továren apod. Společnosti platí fixní část z oficiálně odhadnutého tržního nájemného nemovitostí, které využívají.

3.9 Závěry

Navzdory poměrně velkým změnám v daňové soustavě, ke kterým postupem času docházelo, zůstává struktura vládních příjmů podle jednotlivých daní pozoruhodně stabilní (viz obr 12), přičemž nejdůležitějšími zůstávají daň z příjmů, příspěvky sociálního pojištění a DPH.

Obr. 12 Změny struktury vládních příjmů v čase

Zdroj: HM Revenue & Customs, In: Adam, Browne (2006)

Podle volebního programu labouristů z roku 1997 (Labour Party, 1997) jsou operními principy, na nichž bude založena daňová politika následující tři charakteristiky. Daňový systém by měl: „

- *Podporovat pracovní příležitosti a motivaci k práci pro všechny*
- *Podporovat investice a úspory*
- *Daňový systém by měl být spravedlivý a také by měl takto být vnímán“*

Jednotlivé body vezměme od konce. Co se týče spravedlnosti daňového systému, každý si může představit více či méně odlišný daňový systém, který by požadavek spravedlnosti naplňoval. Ohledně podpory investic a úspor je možné již trochu uvažovat na nějaké objektivní bázi.

Předně, je třeba brát v potaz, že pod větší podporou investic a úspor rozumí labouristé toto: „Zhodnotíme daně ze zisku společností a daně z kapitálových zisků, abychom zjistili, jak daňový systém může přispět k vyšším dlouhodobým investicím.“ (Labour Party, 1997). V případě daní ze zisku společností představuje onu podporu investic možnost uplatňovat daňové úlevy v rámci odepisování kapitálových aktiv a možnost odečíst od základu daně platby úroků. U daní z kapitálových zisků pak klesající míra zdanění s rostoucí délkou držby aktiva. Rovněž považují za důležité poznamenat, že to není, dle mého názoru, pouze daňový systém, který napomáhá dlouhodobým investicím. Důležitá je v tomto ohledu i role monetární politiky, neboť bude-li monetární politika důvěryhodná, transparentní, a MPC bude svou úlohu plnit dobře, budou pravděpodobně dlouhodobá inflační očekávání stálá a přibližně shodná

s inflačním cílem, což umožní investorům činit relativně spolehlivé kalkulace i v delším časovém horizontu.

A k podpoře pracovních příležitostí a motivaci k práci – zde je patrně kýženého efektu dosahováno pomocí *Working Tax Creditu*, byť tento prvek nepředstavuje jediný způsob jak motivovat k práci (viz kapitolu o politice zaměstnanosti).

Velmi zajímavým, a s předcházejícím tématem úzce spojeným, problémem je redistribuce příjmů ve společnosti. Dřívější vlády labouristů v 70. letech směřovaly svou aktivitu v tomto ohledu dvojím směrem – jednak vyššími daněmi pro vysokopříjmové skupiny, což mělo vést ke snížení jejich příjmů, a druhá zvyšováním příjmů nízkopříjmových skupin. Dokonce za tímto účelem založila vláda Královskou komisi distribuce příjmů a bohatství (*Royal Commission of the Distribution of Income and Wealth*), která měla hodnotit jednotlivá politická opatření z hlediska dopadů na distribuci příjmů a bohatství ve společnosti.

Nicméně, jak poukazují Dickens, Gregg a Wadsworth (Dickens, Gregg, Wadsworth, 2003) na problém sociální spravedlnosti (vyjádřené jako změny příjmů jednotlivých příjmových kvintylů společnosti), nárůst v nerovnostech příjmů nejchudších a nejbohatších se za Blairových vlád podařilo alespoň zastavit. (V roce 1997 byly totiž podle těchto autorů nerovnosti ve mzdách nejvyšší od druhé světové války.) Redistribuce příjmů je za Blairových vlád dosahováno především národní minimální mzdou (viz kapitolu o politice zaměstnanosti) a daňovým dobropisem *Working Tax Credit*. Celkový přístup k redistribuci tak představuje zásadní změnu oproti předchozímu přístupu labouristů – nyní je to „něco za něco,“ vyšší příjmy domácností (v porovnání se situací, kdy by se spoléhala pouze na sociální dávky) „výměnou“ za to, že alespoň jeden člen domácnosti bude pracovat. „*Práva a odpovědnosti musí jít ruku v ruce.*“ (Labour Party, 1997)

Je samozřejmě možné klást si otázku, proč je ze strany labouristů spravedlnosti, či rovnosti v rozdělení příjmů a bohatství, přikládána taková důležitost. Uspokojivou a jednoznačnou odpověď pravděpodobně nalézt nelze, nicméně se zdá být jisté, že velkou nerovnost příjmů a bohatství vnímají jako nedostatek společnosti, který je třeba napravit. Keynes se k tomuto problému vyjádřil (tuším v poslední kapitole jeho *Obecné teorie*) takto: „*Význačné vady hospodářské společnosti, ve které žijeme, spočívají v neúspěchu zajistit plnou zaměstnanost a v jejím náhodném a nespravedlivém rozdělení bohatství a příjmů.*“ (Keynes, 1963, str. 346)

	£ billion		
	Outturn 2004-05	Estimate 2005-06	Projection 2006-07
<i>HM Revenue and Customs</i>			
Income tax (gross of tax credits)	127.2	136.0	144.0
Income tax credits	-4.3	-4.7	-4.6
National insurance contributions	78.1	85.4	89.6
Value added tax	73.0	73.7	76.5
Corporation tax ¹	34.1	42.7	49.0
Corporation tax credits ²	-0.5	-0.5	-0.6
Petroleum revenue tax	1.3	2.0	1.9
Fuel duties	23.3	23.5	24.0
Capital gains tax	2.3	2.9	3.8
Inheritance tax	2.9	3.2	3.6
Stamp duties	9.0	10.9	12.2
Tobacco duties	8.1	8.0	8.0
Spirits duties	2.4	2.3	2.3
Wine duties	2.2	2.3	2.4
Beer and cider duties	3.3	3.3	3.4
Betting and gaming duties	1.4	1.4	1.4
Air passenger duty	0.9	0.9	1.0
Insurance premium tax	2.4	2.3	2.4
Landfill tax	0.7	0.7	0.8
Climate change levy	0.8	0.7	0.7
Aggregates levy	0.3	0.3	0.3
Customs duties and levies	2.2	2.2	2.2
Total HMRC	371.1	399.8	424.4
Vehicle excise duties	4.7	5.0	5.1
Business rates	18.7	20.3	21.4
Council tax ³	20.1	21.0	22.0
Other taxes and royalties ⁴	11.7	12.8	13.6
Net taxes and national insurance contributions⁵	426.5	458.7	486.5
Accruals adjustments on taxes	1.4	2.3	2.3
Less own resources contribution to European Union (EU) budget	-4.1	-4.3	-4.2
Less PC corporation tax payments	-0.1	-0.1	-0.1
Tax credits adjustment ⁶	0.5	0.6	0.6
Interest and dividends	5.5	5.3	5.7
Other receipts ⁷	21.6	23.5	25.6
Current receipts	451.3	486.1	516.4
<i>Memo:</i>			
North Sea revenues ⁸	5.2	9.7	10.2
¹ National accounts measure: gross of enhanced and payable tax credits			
² Includes enhanced company tax credits.			
³ Council tax increases are determined annually by local authorities, not by the Government. As in previous years, council tax figures are projections based on stylised assumptions and are not Government forecasts.			
⁴ Includes VAT refunds and money paid into the National Lottery Distribution Fund.			
⁵ Includes VAT and 'traditional own resources' contributions to EU budget.			
⁶ Tax credits which are scored as negative tax in the calculation of NTNIC but expenditure in the national accounts.			
⁷ Includes gross operating surplus and rent; net of oil royalties and business rate payments by Local Authorities.			
⁸ Consists of North Sea corporation tax, petroleum revenue tax and royalties.			

Obr. 13 Výše vládních příjmů dle jednotlivých daní
Zdroj: HM Treasury (2006)

4 Politika zaměstnanosti

4.1 Národní minimální mzda

4.1.1 *Trocha historie*

Ve Velké Británii existovala regulace mezd v určitých odvětvích po téměř celé 20. století. Na počátku 19. století byly mzdově-regulační pravomoci místních samospráv zrušeny a až do roku 1880 se neobjevil žádný pokus o zákonnou regulaci mezd. Zhruba v této době však rostlo povědomí o velmi špatných (mzdových) podmínkách dělníků v odvětvích, jakými byly například textilní a oděvní průmysl. Tehdejší diskuse, stejně jako ty, které se odehrály v nedávné době, se zaměřovaly na to, do jaké míry by měl stát intervenovat na pracovním trhu.

Přijetím zákona *Trade Boards Act* roku 1909 byly položeny základy systému, který, samozřejmě s určitými změnami v průběhu času, fungoval až do roku 1993. *Trade Boards Act* zakládal čtyři tzv. *Trade Boards* (později *Wages Councils*). Každý *Trade Board* stanovoval výši minimální mzdy ve „svém“ odvětví. V každém *Trade Boardu* byli ve stejném počtu zastoupeni představitelé zaměstnanců a zaměstnavatelů. Dosažení dohody ohledně výše minimální mzdy bylo zajištěno přítomností lichého počtu externích členů, kteří rovněž měli hlasovací právo.

V roce 1953 existovalo již 66 *Wages Councils*, které dohromady pokrývaly 3,5 milionu pracujících. Mzdové podmínky dalších 400 000 zaměstnanců v zemědělství ovlivňoval samostatný *Agricultural Wages Board*. Pravomoci a vliv *Wages Councils* byly významně omezeny v průběhu 70. a 80. let, navíc s výjimkou *Agricultural Wages Board* došlo v roce 1993 přijetím zákona *Trade Union Reform and Employment Rights Act* jejich úplné zrušení.

V době rušení systému *Wages Councils* byly podmínky cca 12 % pracovní síly tímto systémem ovlivněny. Podle některých autorů (Machin, Manning, Rahman, 2003) přitom neměl zásadní negativní dopady na nezaměstnanost, a navíc v daných odvětvích přispíval ke snižování mzdových rozdílů.

4.1.2 *Low Pay Commission (LPC)*

Low Pay Commission (*Komise pro nízké platy, LPC*) byla založena v červenci 1997. Výkonný orgán Komise má celkem devět členů, z nichž tři zastupují zaměstnance, tři zaměstnavatele a tři zástupce v Komisi má i odborná akademická sféra.

Mezi hlavní úkoly LPC patří radit vládě ohledně výše minimální mzdy. Komise může též navrhnout různá opatření a doporučení. Aby byla schopna rozhodovat kvalifikovaně, věnuje se Komise výzkumným projektům, konzultacím se zaměstnanci, zaměstnavateli a zástupci obou skupin, analýze relevantních dat a v neposlední řadě též sledování dopadů minimální mzdy na ekonomickou situaci. Krom jiných dokumentů publikuje Komise také zprávy obsahující její návrhy a doporučení, o nichž pak jedná vláda a k nimž zaujme své stanovisko.

Při svém rozhodování musí brát Komise zřetel na širší ekonomické a sociální dopady, pravděpodobný vliv na zaměstnanost a inflaci, konkurenceschopnost podniků, zejména malých firem.

4.1.3 Vývoj výše minimální mzdy

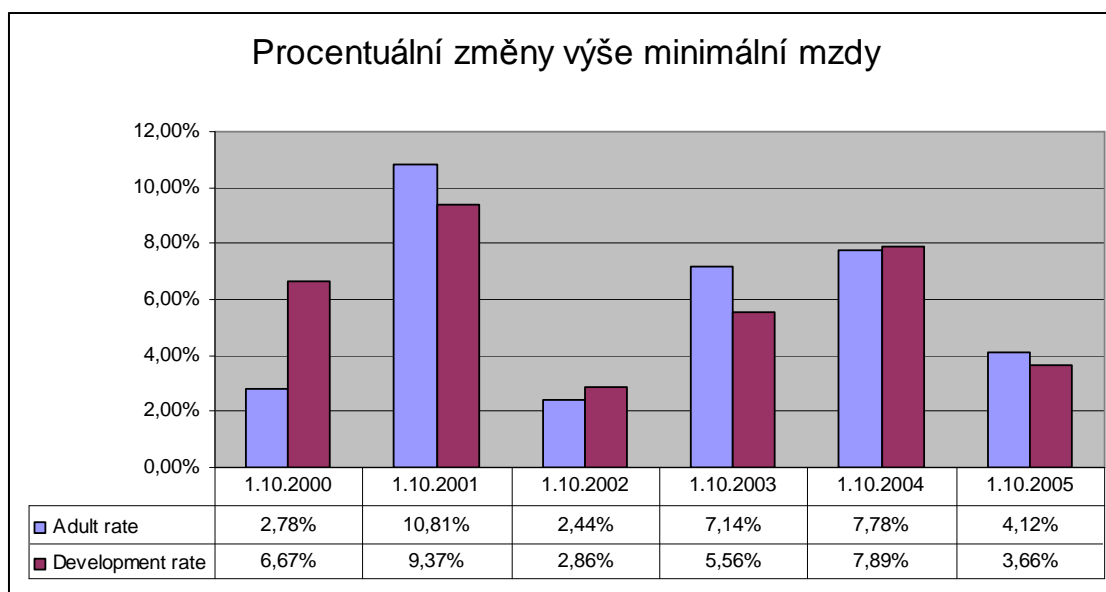
Povinnost platit zaměstnancům alespoň minimální hodinovou mzdu platí od dubna 1999. Mzda byla stanovena na £ 3,60 za hodinu (resp. na £ 3,00 za hodinu pro zaměstnance ve věku 18–21 let). Původní vládní odhady počítaly s tím, že minimální mzda v této výši povede ke 30% nárůstu mzdy u cca 1,9 milionu (tj. u 8,5 % zaměstnanců) zaměstnanců, kteří již dosáhli věku 22 let. Některé skupiny (odborníky) tento nárůst uvítaly jako krok směřující ke snížení mzdových nerovností ve společnosti. Existovaly ale obavy, že zavedení minimální mzdy v této výši povede k růstu nezaměstnanosti a inflace. Např. Bank of England předpokládala, že dojde ke zvýšení inflace o 0,4 procentního bodu.

Nicméně tyto obavy se ukázaly jako neopodstatněné. Původní odhady o množství zaměstnanců, na jejichž mzdu bude mít zavedení minimální mzdy dopad, se ukázaly jako značně nadsazené a byly několikrát revidovány. V roce 2002 se předpokládalo, že těchto zaměstnanců bylo „pouze“ 1,2 milionu. Přesto někteří ekonomové (Dickens, Gregg, Wadsworth) měli za to, že i toto číslo je stále nadsazené a odhadovali, že mzdový nárůst v dubnu 1999 v důsledku zavedení minimální mzdy zaznamenalo 815 000 dospělých zaměstnanců (3,7 % dospělých zaměstnanců).

Tito autoři se rovněž zabývali problémem, zdali zavedením minimální mzdy nedošlo k dominovému efektu, tj. jestli zaměstnanci, jejichž mzda byla původně vyšší než mzda zaměstnanců, kteří obdrží minimální mzdu, nebudou trvat na zvýšení své vlastní mzdy, aby byly mzdové rozdíly mezi těmito dvěma skupinami zachovány. Dickens a kol. mají za to, že k žádnému dominovému efektu nedošlo.

Mezi lety 1999–2002 byla minimální mzda navyšována přibližně podle nárůstu průměrné mzdy. Tato další navýšení opět nepřinesla nějaká měřitelná negativa, nicméně

počet lidí (odhadovaný), pro něž nárůst minimální mzdy znamenal zlepšení jejich životní situace, byl nižší než při jejím zavedení. Komise proto ve své čtvrté zprávě

Obr. 14 Procentuální změny výše minimální mzdy

Zdroj: Vlastní kalkulace podle Low Pay Commission (2006)

(z března 2003) navrhla další zvyšování minimální mzdy (vládou odsouhlasené), které znamenalo, že mezi říjnem 2002 a říjnem 2004 minimální mzda pro starší 21 let doznala růstu o cca 15,5 %, zatímco průměrná mzda během téhož období vzrostla o přibližně 8 %.

Adult Rate (for workers aged 22+)		Development Rate (for workers aged 18-21)		16-17 Year Olds Rate	
1 Apr 1999	£3.60	1 Apr 1999	£3.00	-	-
1 Oct 2000	£3.70	1 Oct 2000	£3.20	-	-
1 Oct 2001	£4.10	1 Oct 2001	£3.50	-	-
1 Oct 2002	£4.20	1 Oct 2002	£3.60	-	-
1 Oct 2003	£4.50	1 Oct 2003	£3.80	-	-
1 Oct 2004	£4.85	1 Oct 2004	£4.10	1 Oct 2004	£3.00
1 Oct 2005	£5.05	1 Oct 2005	£4.25	1 Oct 2005	£3.00

Tab. 13 Vývoj výše minimální mzdy

Zdroj: Low Pay Commission (2006)

4.2 Programy New Deal

New Deal je vedle jiných opatření součástí vládní strategie *Welfare to Work Strategy*. *New Deal* jsou programy, které mají určitým skupinám dlouhodobě nezaměstnaných pomoci najít práci, anebo začít s podnikáním, a přispět tak ke snížení dlouhodobé nezaměstnanosti.

Celkem existuje sedm těchto programů, jejichž souhrn (včetně doby zavedení daného programu) podává tabulka 14:

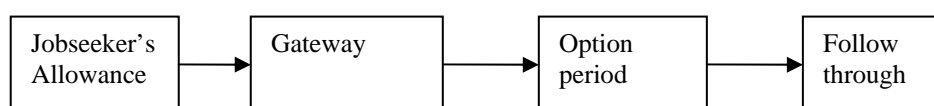
Program	Od kdy
New Deal for Young People	Duben 1998
New Deal 25+	Červen 1998
New Deal 50+	Duben 2000
New Deal for Lone Parents	Duben 1998
New Deal for Disabled People	Leden 2002
New Deal for Partners	Duben 1999
New Deal for Musicians	Duben 1999

Tab. 14 Přehled programů New Deal
Zdroj: Dickens, Gregg, Wadsworth (2003)

Vzhledem k tomu, že pouze *New Deal for Young People* a *New Deal 25+* se za určitých (níže uvedených) podmínek stávají povinnými, bude pozornost věnována těmto dvěma programům. Účast v ostatních programech je dobrovolná a bývá podmíněna splněním určitých podmínek, např. věkem, pobíráním určitých sociálních dávek, věkem dětí, zdravotním stavem apod.

4.2.1 *New Deal for Young People*

New Deal for Young People je program určený pro osoby ve věku 18–24 let, které pobírají *Jobseeker's Allowance*⁶ po dobu alespoň šesti měsíců. Průběh programu je schematicky znázorněn na obrázku 15.

Obr. 15 Schematické znázornění programu New Deal for Young People
Zdroj: Dickens, Gregg, Wadsworth (2003)

Po šesti měsících pobírání *Jobseeker's Allowance* následuje fáze označována jako *Gateway*, čímž v podstatě začíná účast v programu. (Za určitých okolností je možné začít s účastí v programu dříve, než po oněch šesti měsících. K tomu je potřeba získat souhlas osobního poradce – viz níže.) V této fázi, která může trvat maximálně čtyři měsíce, je klientovi přidělen osobní poradce (ten klientovi pomáhá ve všech ostatních fázích programu), který má přehled o klientových zkušenostech, přáních a představách o budoucím pracovním místě a podle toho pomáhá klientovi nalézt pracovní místo. Rovněž mu může pomoci při přípravě na přijímací řízení. Pokud si klient během této první fáze nenajde práci, postupuje do druhé fáze – *Option Period*.

⁶ Sociální dávka – podpora v nezaměstnanosti

V *Option Period* jsou klientovi nabídnuty tyto možnosti:

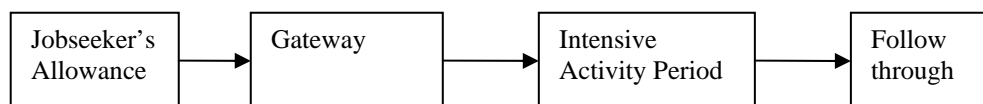
- Účast ve vzdělávacích a rekvalifikačních kurzech
- Práce v neziskovém sektoru
- Práce pro *Environmental Task Force*
- Práce v „partnerské“ společnosti (ta dostane za zaměstnání klienta příspěvek)

Celá *Option Period* trvá od šesti do dvanácti měsíců a klient během ní pobírá *Jobseeker's Allowance*. Navíc má za určitých okolností možnost dostávat „příplatek“ £ 15,38 týdně.

Pokud ani během *Option Period* nenalezne klient zaměstnání, postupuje do poslední fáze, tzv. *Follow through*. Během ní nadále spolupracuje se svým osobním poradcem při hledání pracovního místa. Rovněž dochází postupně i k určitým sankcím – konkrétně k určitému snižování *Jobseeker's Allowance*.

4.2.2 *New Deal 25+*

New Deal 25+ je velmi podobný programu *New Deal for Young People*. Je určen pro osoby starší 25 let, které pobírají *Jobseeker's Allowance* 18 měsíců po sobě, anebo 18 z 21 po sobě jdoucích měsíců. Průběh programu je schematicky znázorněn na obrázku 16.

Obr. 16 Schematické znázornění programu *New Deal 25+*

Zdroj: Dickens, Gregg, Wadsworth (2003)

Jednotlivé fáze programu (tj. *Gateway* až *Follow through*) se nikterak neliší od těch v *New Deal for Young People*, byť zde se *Option Period* říká *Intensive Activity Period* (ale jiný rozdíl než v názvu mezi nimi není).

4.2.3 *Bilance*

V rozpočtové zprávě na rok 2006 (HM Treasury, 2006, str. 78) uvádí vláda, že od zavedení programů *New Deal* našlo díky těmto práci 646 410 mladých lidí (NDYP) a 251 490 dospělých (ND 25+). Tato čísla vypadají vskutku impozantně, nicméně je třeba si uvědomit, že část těchto lidí by si našla práci i bez existence těchto programů. Jaký je tedy přínos *New Deal*?

Někteří autoři (Dickens, Gregg, Wadsworth, 2003) odhadují, že díky programu *New Deal for Young People* si nachází práci v průměru 17 000 lidí ročně. Rovněž uvádějí, že ačkoliv tato množství jsou poměrně malá vzhledem k celkovému počtu lidí, kteří si

najdou práci, vyplatí se program na základě porovnání nákladů a přínosů. Celkově je tedy možné považovat programy *New Deal* za úspěšné, byť jejich přínos není takový, jaký uvádějí vládní zdroje.

5 Analýza

5.1 Monetární politika

Pokusím se nyní shrnout základní aspekty současného britského monetárního rámce. Hlavním cílem, o který by nezávislá *Bank of England* měla usilovat, je dosažení cenové stability. *MPC* by svými kroky měl rovněž podporovat dosahování stabilního růstu a zaměstnanosti (zajišťováním cenové stability). Velký důraz je kladen na stabilitu inflačních očekávání a důvěryhodnost celého systému. Panuje přesvědčení, že stabilní inflační očekávání (přibližně) shodná s cílovanou mírou inflace signifikantně napomohou dosažení inflačního cíle. Systém se za tímto účelem snaží být maximálně transparentní (publikování munites, zpráv o inflaci apod., viz výše). Důležitým prvkem nového monetárního rámce je také zbavení *Bank of England* některých dřívějších funkcí; nyní je tedy její prvořadou prioritou cenová stabilita. Zvýšená pozornost je rovněž věnována koordinaci fiskální a monetární politiky.

5.1.1 Pohled monetaristy

Podívejme se názory Milтона Friedmana, coby pravděpodobně nejznámějšího představitele monetarismu, na monetární politiku. Friedman je přesvědčen, že nehledě na skutečnost, zda bude monetární politika vykonávána na základě pevných a veřejně známých pravidel či diskrečních zásahů nějaké autority, jež bude sledovat tu „správnou“ politiku, je možné rozlišit trojici taktik: „za první, užívání toho, co bývá obvykle eufemisticky nazýváno tržními podmínkami, což ve skutečnosti znamená úrokové sazby, najednou jako cíl i jako prostředek; za druhé, používání monetárních agregátů jako cíle, ale tržní podmínky resp. úrokové sazby jako nástroje k dosažení tohoto cíle; za třetí, používání měnových agregátů jako cíle a kontroly nad měnovou bází ... jako prostředku.“ (Friedman, 1982, str. 100–101)

Friedman doporučuje jako nejlepší možnost variantu třetí, čili cíl stanovit jako některý z měnových agregátů a tohoto cíle dosahovat kontrolou báze, či některé její části. Rovněž identifikuje pět znaků monetaristické politiky, mezi nimiž dle mého názoru a pro účely této práce jsou nejdůležitější tyto (krom již zmíněných cílů a nástrojů monetární politiky): dlouhodobé cíle měnového růstu by měly být konzistentní

s nulovou inflací a monetární autority by měly zabránit snaze ovlivňovat úrokové sazby či měnový kurz.

Friedman souhlasí s názorem, že cílem monetární politiky by měla být cenová stabilita. Uvádí však, že zkušenosti ukázaly, že je nemožné pro monetární autoritu používat úrokové sazby jako efektivního nástroje (ovšem k ovlivnění měnových agregátů) kvůli nedostatečným znalostem o chování trhu. Navíc MPC, tak jak vnímá transmisní mechanismus (popsaný v kapitole 1), předpokládá, že změny repo sazeb ovlivní jak měnový kurz, tak tržní úrokové sazby. Stejně tak výše současného inflačního cíle se nezdá být v souladu s Friedmanovým doporučením, aby měnová politika vedla k nulové inflaci – inflační cíle byly po roce 1997 vždy vyšší než 2 % (vyjádřeno příslušným indexem, více k tématu úrovně inflačního cíle – viz níže).

Může se tedy zdát, že monetarismus není tím myšlenkovým směrem, kterým by se tvůrci britského monetárního rámce nechali inspirovat. Dojdeme ale ke stejným závěrům i při bližším pohledu?

5.1.2 *New Consensus Model*

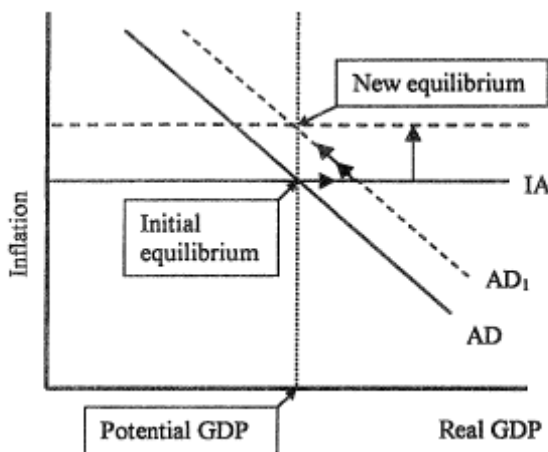
„Existuje model, o němž panuje určitá shoda⁷, ... rozvíjený zejména novými keynesiánci.“ (Lavoie, 2004, str. 15). Tento model může být v zásadě zjednodušen do podoby soustavy tří rovnic o třech neznámých, na druhou stranu však může být značně zesložitěn, a to jednak přidáním dalších proměnných do rovnic, anebo přímo vložením dalších vztahů, které však pouze mohou „ozdobit hlavní model, a jsou tam (v modelu, pozn. autora) pouze pro zodpovězení specifických otázek.“ (Lavoie, 2004, str. 17) Pokusím se nyní tento model nastínit v jednoduché podobě – tak, jak jej prezentuje Taylor (Taylor, 2000).

První rovnice dává do vzájemného vztahu reálný HDP a reálnou úrokovou sazbu. Jednoduché algebraické vyjádření by pak mohlo vypadat následovně: $y = -ar + u$, kde y je reálný HDP (měřený relativně k potenciálnímu HDP), r je reálná úroková sazba, a u je náhodná složka (např. hospodářský šok, změna ve fiskální politice apod.). Tato rovnice je jistou analogií IS křivky.

Druhá rovnice je vztahem mezi inflací a reálnou úrokovou sazbou a dá se vyjádřit jako $r = b\pi + v$, kde π je míra inflace a v představuje náhodnou složku. Tuto rovnici je možno interpretovat jakožto jakousi reakční funkci centrální banky. Jestliže inflace roste, centrální banka reaguje zvýšením sazeb.

⁷ V angličtině *consensus-type model*, o modelu se pak hovoří jako o *new consensus modelu*. Vzhledem k tomu, že tento výraz pro mne představuje takový překladatelský oříšek (mám-li parafrázovat jeden,

Třetí rovnice pak vyjadřuje vztah mezi inflací a reálným HDP. Má podobu $\pi = \pi_{-1} + cy_{-1} + w$, kde w je náhodná složka. Toto je v podstatě standardní o očekávání rozšířená Phillipsova křivka. Jestliže HDP roste rychleji než potenciální HDP, inflace akceleruje. Rovněž je patrné, že vyšší inflační očekávání vedou k vyšším mírám inflace.

Obr. 17 Grafická reprezentace NC modelu
Zdroj: Taylor (2000), str. 92

Dosadíme-li do první rovnice za r rovnici druhou, dostaneme $y = -ab\pi + u - av$. Tento vztah vyjadřuje agregátní poptávku (křivka AD na obr. 17). Třetí rovnice je pak v grafickém vyjádření znázorněna jako křivka IA (*inflation-adjustment*). Předpokládejme, že dojde k trvalé fiskální expanzi. Tento stimul posune křivku AD vpravo. Dojde ke zvýšení HDP, ale v krátkém období zůstane inflace beze změny. V delším časovém

horizontu však dochází k postupnému zvyšování inflace, křivka IA se tak postupně posouvá vzhůru, a to až do té doby, dokud se HDP nevrátí zpět na potenciální úroveň. Nicméně v tomto novém rovnovážném bodu je inflace vyšší než před fiskálním stimulem. Pokud by centrální banka chtěla vrátit inflaci zpět na původní hodnotu, musela by zvýšit úrokové sazby, což by posunulo křivku AD zpět, ale způsobilo by to dočasné zpomalení ekonomiky nebo recesi, neboť by se bod krátkodobé rovnováhy nacházel pod výší potenciálního výstupu (na obrázku to je průsečík křivky AD a neoznačené čárkované křivky IA).

Můžeme tudíž učinit důležitý závěr, že monetární politika může reálné veličiny ovlivnit pouze v krátkém období. V dlouhém období je monetární politika neutrální.

5.1.3 Monetarismus a NC model

Vrátím se nyní k otázce vyslovené v závěru oddílu 5.1.1. Meyer (2001, str. 3) píše: „Mým závěrem tedy je, že stále můžeme jasně vidět vliv monetarismu na NC model. Monetarismus soustředil pozornost na roli centrální banky při determinaci inflace tím, že zdůrazňoval vztah mezi penězi a inflací. NC model může vynechat peníze, ale zachovává klíčový závěr, že centrální banky skutečně určují míru inflace.“

dnes naprosto klasický, český film), budu pro tento model nadále používat výraz NC model (NC jako *new consensus*)

Někteří autoři, např. Lavoie (Lavoie, 2004, str. 23) jdou v hodnocení vztahu NC modelu a monetarismu ještě dále. „*Paradoxně, nový konsensus (čili NC model, pozn. autora) je prostě variantou monetarismu. NC model je monetarismem bez peněz! ... Jediným skutečně novým prvkem v novém konsenzu je odmítnutí exogenní nabídky peněz, a nahrazení pravidla měnového růstu pravidlem úrokových sazeb.*“

Navíc, nahradíme-li v pohledu monetaristů na neutralitu peněz peníze monetární politikou, dostaneme opět jeden z rysů NC modelu – neutralitu monetární politiky v dlouhém období. Můžeme tedy učinit závěr, že monetarismus zanechal na tomto modelu nových keynesiánců znatelné stopy.

Podíváme-li se na názory vyslovených v oficiálních materiálech ministerstva financí a centrální banky, můžeme zjistit následující:

„*Nový rámec tudíž explicitně odmítá myšlenku, že cenové stability může být dosaženo pouze za cenu (nižšího) růstu a zaměstnanosti. Namísto toho je založen na přesvědčení, že monetární politika může nejlépe přispět k dosažení dlouhodobého růstu zajištěním cenové stability.*“ (HM Treasury, 2002, str. 45)

„*Důkazy potvrzují, že neexistuje žádný dlouhodobý trade-off mezi růstem a inflací. Možnost zvýšit růst za cenu vyšší inflace existuje pouze v krátkém období. Ve skutečnosti důkazy naznačují, že nízká inflace může přinést užitek v podobě vyššího růstu nebo vyšších úrovní výstupu v dlouhém období a užitek v podobě snížení chudoby.*“

(HM Treasury, 2002, str. 58)

„*Prvořadým cílem monetární politiky je zabezpečit nízké a stabilní úrovně inflace ve velmi dlouhém období.*“ (Lambert, 2005, str. 1)

„*Stabilita a nízká inflace jsou nezbytnými podmínkami dosažení udržitelných vysokých úrovní růstu a zaměstnanosti, ale dosahování stability vyžaduje diskreční schopnost makroekonomické politiky flexibilně reagovat na různé hospodářské šoky – samozřejmě v rámci omezení, které je dáno potřebou dosahovat v průběhu času nízkého inflačního cíle.*“ (HM Treasury, 2002, str. 32–33) Je-li inflace stabilní a nízká, stačí pro dosažení potenciálního výstupu nižší úroveň agregátní poptávky než při vyšší inflaci, jak to ostatně vyplývá z NC modelu.

Krom toho, Taylor (Taylor, 2000, str. 91) uvádí, že makroekonomické modely používané v některých centrálních bankách, včetně Bank of England, spadají do kategorie NC modelů. Troufám si tedy tvrdit, že myšlenkovým směrem, který je teoretickým východiskem současného britského monetárního rámce je nové keynesiánství (NC model). Zároveň je třeba si uvědomit, že na NC model měl jistý vliv

monetarismus, a tudíž hovořit o monetarismu jakožto o teoretickém východisku monetárního rámce by mohlo být, z výše uvedených důvodů, rovněž ospravedlnitelné.

5.1.4 Kritika NC modelu a britského monetárního rámce

Došel jsem tedy k závěru, že za teoretické východisko monetárního rámce může být považováno nové keynesiánství a svým způsobem i monetarismus. Nyní využiji dvou článků, ve kterých je podána post-keynesiánská alternativa NC modelu (Lavoie, 2004), resp. keynesiánská kritika nového konsenzu (Arestis, Sawyer, 2004) a ukáží, že s touto kritikou se oficiální zdroje zásadním způsobem rozcházejí, což by mělo znamenat, že považovat keynesiánství popř. post-keynesiánství za teoretické východisko monetárního rámce by bylo mylné.

Podívejme se nyní na Lavoieho post-keynesiánskou verzi NC modelu. Lavoie vychází z NC modelu o třech rovnicích. (Ačkoliv podoba jednotlivých rovnic se liší od těch prezentovaných výše, na výsledek to nebude mít vliv.) Lavoie ovšem poukazuje na skutečnost, že NC model skrytě předpokládá, že přirozená míra růstu je determinována pouze faktory na straně nabídky, a je nezávislá na úrovni agregátní poptávky. Navrhuje tento čtvrtý vztah vyjádřit jako $dg_n / dt = \phi(g - g_n) + \varepsilon_3$. Tato rovnice říká, že kdykoliv se krátkodobý poptávkový růst (g) odchýlí od přirozené míry růstu (g_n), vyvolá to změnu v přirozené míře růstu směrem k míře poptávkového růstu. Za těchto okolností není rovnovážný pouze jeden bod (jak tomu je v NC modelu), nýbrž je rovnovážná každá situace kdy platí $g = g_n$. Takže jakýkoliv krátkodobý a přechodný šok způsobí trvalou změnu dlouhodobé rovnováhy.

Lavoie tak dochází k závěru, že: „...z pohledu nového konsenzu (*new consensus*) mělo cílování nižších úrovní inflace negativní dopady na míru růstu ekonomiky pouze v krátkém období. V post-keynesiánské alternativě, která je zde poskytnuta, by dočasně vyšší úrokové sazby vyhlášené pro dosažení nižších inflačních cílů způsobily permanentní pokles přirozené i aktuální míry růstu. Monetární politika má v tomto případě nežádoucí dlouhodobé účinky na reálnou ekonomiku. ...monetární politika ovlivňuje více než jen míru inflace: cílování nulové či nízké inflace má negativní dopad na reálnou ekonomiku, a přináší s sebou vysoké reálné úrokové sazby nebo nízké reálné míry růstu. ...ústředním přesvědčením post-keynesiánských autorů je, že agregátní poptávka hraje roli jak v krátkém, tak v dlouhém období. Monetární politika má dopad na reálné veličiny i v dlouhém období.“ (Str. 30–31)

Lavoie tedy dochází k závěru, že cílování nízké inflace má přesně opačné účinky, než jaké předpokládají tvůrci monetárního rámce. (Viz citaci (HM Treasury, 2002,

str. 32–33) na str. 41) Nezdá se tedy, že by teoretickým východiskem monetárního rámce byla post-keynesiánská verze NC modelu.

Arestis a Sawyer začínají svou kritiku konstatováním, že se NC model soustředí na úlohu monetární politiky při kontrole poptávkové, nikoliv nákladové inflace. Podle Arestise a Sawyera toto zaměření na poptávkovou inflaci vyvolává tři sporné body: „

- *Jak efektivní je monetární politika v ovlivňování agregátní poptávky a tím pádem i inflace?*
- *Jestliže je inflace poptávkový fenomén, a nikoliv nákladový fenomén, ... vyvstává otázka, zda je monetární politika nejúčinnějším (nebo nejméně neúčinným) způsobem ovlivňování agregátní poptávky“ (Str. 73–74)*
- Je zde otázka, zdali trvalé zvyšování nákladů a jiná, s poptávkou nesouvisející inflace, může být tak lehce opominuta, jak je tomu u NC modelu

Podle autorů je monetární politika spíše neúčinná, existují jiné, účinnější způsoby a kontroly poptávkové inflace – např. fiskální politika. Jejich empirická šetření „naznačují malou úlohu monetární politiky co se inflace týče.“ (Str. 74) Ačkoliv uznávají, že jak monetární, tak fiskální politika mají dopad na úroveň agregátní poptávky, dle jejich názoru se jen fiskální politika může vypořádat s výraznými poptávkovými šoky. Krom toho má monetární politika vliv na řadu ekonomických veličin, nejen na inflaci. (Např. měnový kurz, cena aktiv apod. – viz oddíl o transmisním mechanismu v kapitole 1) Je tedy nutná „určitá koordinace fiskální a monetární politiky pro jistou konzistenci směru těchto politik (co se týče agregátní poptávky), spíše než jejich separace, která je zapříčiněná situací, kdy je monetární politika svěřena do rukou „nezávislé“ centrální banky s inflačním cílem.“ (Str. 82)

Arestis a Sawyer rovněž vyjadřují obdobné výhrady vůči monetárnímu rámci i jinde: „*Také to (udělení operační nezávislosti centrální bance, pozn. autora) mělo za následek omezení vazeb mezi fiskální a monetární politikou, přičemž monetární politika získala dominantní úlohu. Téměř kontinuální přizpůsobování úrokových sazeb znamená, že na jakoukoliv změnu ve zdanění nebo veřejných výdajích může být zareagováno.*“ (Arestis, Sawyer, 2001, str. 47)

Osobně si myslím, že tvůrci monetárního rámce si jsou vědomi jisté dominance monetární politiky ve dvojici fiskální–monetární politika. Koneckonců to jasně dokládají následující slova: „*Fiskální politika je limitována skutečností, že MPC má zajistit, aby monetární politika působila proti jakýmkoliv inflačním důsledkům fiskální politiky, které by jinak vychýlily inflaci mimo cíl, čímž omezuje jakýkoliv potenciální zisk vlády z rozhazovačné fiskální expanze. ... Fiskální politika je omezena inflačním cílem,*

protože ministerstvo financí musí brát v úvahu pravděpodobnou reakci MPC na různé změny ve fiskální politice. Tudiž určením fiskální pozice ministerstvo financí efektivně nastaví mix obou politik (policy mix).“ (HM Treasury, 2002, str. 104–105)

Nicméně oficiální místa patrně nesdílí skepsi páně Arestise a Sawyera ohledně účinnosti monetární politiky v boji s inflací, tudíž je tento názor na věc pochopitelný.

5.1.5 Výše inflačního cíle

Posledním dílčím tématem souvisejícím s monetární politikou, které bych se pokusil podrobit jistému zkoumání, je výše inflačního cíle. Ačkoliv samo ministerstvo financí uznává, že neexistuje optimální výše inflačního cíle, přeci jen nachází jisté důvody, proč stanovit inflační cíl nepatrně vyšší než nulovou inflaci (např. 2 %). Podívejme se blíže na důvody, které k tomu ministerstvo vedly.

Ministerstvo si je samozřejmě vědomo nákladů inflace. V porovnání s náklady inflace pak identifikuje dva hlavní přínosy mírné inflace. Jednak, při mírné inflaci jsou nominální strnulosti v ekonomice méně důležité, a druhak, mírná inflace může také zvýšit účinnost monetární politiky. Je také uváděn argument, že pohyby v měřené cenové hladině nadhodnocují skutečné pohyby v cenové hladině (viz např. Bernanke, Mishkin, 1997).

Jak píše Akerlof (Akerlof, 2002, str. 421), „*mírná inflace promazává kola pracovního trhu.*“ Argumenty jsou následující: je-li inflace nulová, tak firmy, které potřebují snížit reálné mzdy, tak mohou učinit pouze snížením nominálních mezd svých zaměstnanců. Averse k takovému snižování nominálních mezd pak vede k permanentně vyšší míře nezaměstnanosti.

Co se týče vyšší účinnosti monetární politiky při vyšším než nulovém inflačním cíli, je možné argumentovat následovně. Jestliže monetární autorita je schopna určit vyšší nominální úrokové sazby, pak při nulové inflaci tím determinuje i reálnou úrokovou sazbu. Tím pádem při nulové úrokové sazbě vyčerpá možnosti stimulace ekonomiky, neboť kdyby nominální úroková sazba byla záporná, poptávka po dluhopisech by byla nulová, všichni by dávali přednost držbě peněz. Nicméně při kladné inflaci, jsou-li nominální úrokové sazby nižší než inflace, je reálná úroková sazba negativní, stimulace ekonomiky monetární politikou tak může být vyšší než za nulové inflace.

5.2 Fiskální politika

Stěžejními prvky fiskálního rámce pro výkon fiskální politiky jsou dvě vládní pravidla – zlaté pravidlo a pravidlo udržitelných investic. Tato pravidla představují

poměrně výrazná omezení pro možnost diskrečních zásahů při stimulaci agregátní poptávky pomocí fiskální politiky. Navíc, vezmeme-li v úvahu, že veřejné výdaje jsou děleny na *AME* a *DELS*, přičemž právě druhá složka veřejných výdajů představuje jistý výdajový strop na několik let dopředu, je možné (odhlédneme-li od případů, kdy byly *DELS* zvýšeny ještě před následujícím *Spending Review*) měnit alespoň s určitou mírou flexibility pouze *AME*. Pokud by vláda chtěla zvýšit své výdaje, musela by tedy měnit *AME*. Pokud by chtěla toto navýšení financovat dluhově, zúžil by se její prostor pouze na tu část *AME*, která je určena na kapitálové výdaje (zlaté pravidlo). Nicméně, oficiální zdroje naznačují, že neexistuje ochota financovat *AME* dluhově, neboť „*politická opatření, jež by zapříčinila zvýšení AME nejsou přijata, pokud dopady těchto rozhodnutí nevyhovují fiskálním pravidlům a nemohou být financována efektivním daňovým systémem, který podporuje motivaci k práci, úsporám a investování.*“ (HM Treasury, 2002, str. 236)

Čili, jak píše Arestis a Sawyer (Arestis, Sawyer, 2001, str. 49): „...*použití fiskální politiky k regulaci agregátní poptávky v ekonomice je značně omezeno, pakliže není odstraněno zcela, obzvláště ve směru stimulování ekonomiky.*“ Samo ministerstvo financí pak v *Pre Budget Report 1997* (HM Treasury, 1997) uvádí: „*Při některých příležitostech mohou diskreční změny ve fiskální politice poskytnout užitečnou podporu politice monetární ... Nicméně, tyto akce musí být vždy založeny na dodržování jasných fiskálních pravidel ... Diskreční fiskální změny by měly být činěny pouze pokud jsou konzistentní s dosahováním vládních fiskálních pravidel...*“ Navíc je potřeba brát i omezení kladené ze strany monetární politiky (viz výše).

Fiskální stimulace se tedy omezuje na působení automatických stabilizátorů při vyhlazování hospodářského cyklu. Jistá diskreční opatření jsou možná, ale pouze v rámci stanovených pravidel. Navíc jsem přesvědčen o tom, že tato „pomocná opatření“ nejsou činěna proto, že by neexistovala důvěra v monetární politiku vyrovnat se s výraznějšími výkyvy v hospodářském cyklu. Důvodem je dle mého názoru snaha udržet úrokové sazby v určitých, politicky přijatelných, hranicích. To by koneckonců mohlo odpovídat i předvolebnímu slibu labouristů v roce 1997, že budou usilovat o co možná nejnižší úrokové sazby u hypoték. Jistý zájem na nízkých úrokových sazbách potvrzují i oficiální zdroje: „*fiskální kontrakce během r. 1997–98 podpořila monetární politiku v potlačování inflačních tlaků... To byl další faktor, který umožnil úrokovým sazbám dosáhnout vrcholu při nižší úrovni a následně klesnout rychleji.*“ (HM Treasury, 2002, str. 351)

Je samozřejmě možné fiskální pravidla při závažných okolnostech dočasně změnit, nicméně zde by pak byla otázka, nakolik by to narušilo důvěryhodnost systému. Pravděpodobně by se k tomu vláda uchýlila jen v naprosto mimořádných a nepředvídatelných událostech. Zdá se mi pravděpodobné, že by při nějakém menším hospodářském útlumu ke změně pravidel nedošlo. Vláda by prováděla fiskální stimulaci v rámci daných pravidel a zbytek by ponechala na monetární politice.

Zdá se, že za těchto okolností, kdy stimulování agregátní poptávky fiskální politikou je značně ztíženo vládou navrženým systémem, monetární politika svým způsobem nad fiskální politikou dominuje a důvody pro fiskální stimulaci jsou spíše politické, můžeme hovořit o odklonu od tradiční keynesiánské politiky.

5.3 Politika zaměstnanosti

Shrňme si základní rysy současné britské politiky zaměstnanosti. Můžeme odlišit celkem dva pilíře v přístupu labouristů k nezaměstnanosti – předně je to snaha změnit poměr čistých (tj. po zdanění) příjmů „z práce“ a sociálních podpor v nezaměstnanosti. Jedná se tedy o přístup, který by se dal charakterizovat heslem „práce se musí vyplácet.“ Toto úsilí je konkrétně realizováno pomocí národní minimální mzdy a některých daňových dobropisů (*Working Tax Credit*). Obě tyto iniciativy byly popsány výše. Druhým pilířem je zvyšovat úroveň, vzdělání a kvalifikaci pracovní síly, např. v rámci programů *New Deal*⁸.

Tyto konkrétní programy mají snížit nezaměstnanost, především tu dlouhodobou, naznačují, že úroveň zaměstnanosti (dle labouristů) závisí na kvalitě pracovní síly a motivaci k práci. Jedná se tedy o problém na straně nabídky práce, nezaměstnanost není dávana do spojitosti s poptávkou po práci či s úrovní agregátní poptávky, ačkoliv dle Keynesa je nezaměstnanost způsobena právě nedostatečnou efektivní poptávkou: „Výše zaměstnanosti proto není určována mezní nevýhodností práce, měřenou výší reálných mezd, ovšem s tou výhradou, že nabídka práce při dané reálné mzdě stanoví maximum možné výše zaměstnanosti. Sklon ke spotřebě a výše nových investic určují společně výši zaměstnanosti a výše zaměstnanosti je v určitém vztahu k výši reálných mezd – nikoli naopak. Vycházejí-li sklon ke spotřebě a výše nových investic nedostatečnou efektivní poptávkou, pak skutečná výše zaměstnanosti bude menší než potenciální nabídka práce při existující reálné mzdě a reálná mzda odpovídající hladině rovnováhy bude větší než

⁸ Nesmíme také opomenout snahu zvýšit kvalitu vzdělávacího systému jako takového, nicméně podrobnější zpracování tohoto tématu je mimo rámec textu. Nicméně, pro ilustraci, která je pro labouristy vzdělání důležité, uvedu, dle slov Tonyho Blaira (Arestis, Sawyer, 2001, str. 58) priority jeho vlády: „vzdělání, vzdělání, vzdělání.“

mezní nevýhodnost práce při tomto stavu rovnováhy. ... pouhá nedostatečnost efektivní poptávky může způsobit, a často způsobí, že růst zaměstnanosti se zastaví dříve, než byla dosažena úroveň plné zaměstnanosti. Nedostatečnost efektivní poptávky bude překážet růstu výroby přesto, že mezní produkt práce ještě převyšuje mezní nevýhodnosti práce při dané výši zaměstnanosti.“ (Keynes, 1963, str. 63–64)

Čili, na labouristickou politiku zaměstnanosti lze nahlížet jako na snahu odstranit omezení na straně nabídky práce, tedy dosáhnout co možná nejvyšší potenciální úrovně zaměstnanosti. Na druhou stranu jsem ale nenalezl žádné obavy ohledně toho, zda bude poptávka (tedy spotřeba a investice) dostatečně vysoká k jejímu dosažení. Domnívám se tedy, že labouristickou politiku zaměstnanosti nelze považovat za keynesiánskou, neboť pozornost je soustředěna pouze na stranu nabídky.

6 Závěr

Shrňme si tedy výsledky analýzy – monetární politika je schopna zajistit udržení inflačního cíle vysoké míry růstu a zaměstnanosti. Fiskální politika je v možnosti stimulování agregátní poptávky omezena jednak reakcí monetární politiky na fiskální stimul, a také pravidly fiskální politiky. Vláda sice může od těchto pravidel na čas upustit a stanovit si jiná, nicméně si myslím, že tento krok by musela opravdu pečlivě zvážit, zejména kvůli možné ztrátě důvěryhodnosti systému. Krom toho jsou diskreční zásahy fiskální politiky zamýšleny jako **podpora** monetární politice, aby nemusely být úrokové sazby nadměrně vysoké. Myslím si tedy, že monetární politika má v porovnání s politikou fiskální dominantní úlohu⁹, a to je podle mne jasný odklon od tradiční keynesiánské politiky, kdy naopak dominantní úlohu měla fiskální politika.

Politika zaměstnanosti zdůrazňuje omezení na straně nabídky, a snaží se tato omezení snížit. Naproti tomu Keynes považuje nezaměstnanost za poptávkový problém. Obdobně jako u fiskální a monetární politiky si myslím, že i v politice zaměstnanosti došlo ke zřetelnému odklonu od keynesiánské politiky.

Co se týče teoretických východisek pro monetární a fiskální rámeček, myslím si, že tímto východiskem by mohlo být nové keynesiánství, neboť makroekonomický model (new consensus model) nových keynesiánců, zdá se, vyhovuje argumentům, které uvádí oficiální zdroje.

Pokud ale mluvíme o nové keynesiánské ekonomii, je třeba si uvědomit, že je pod tímto pojmem zahrnuto mnoho různorodých teoretických koncepcí, jejichž společným

⁹ To je také jeden z důvodů, proč analýze monetární politiky věnuji mnohem více místa než analýze ostatních oblastí.

znakem ale zůstává snaha vysvětlit nepružnosti cen a mezd – vytvořit mikroekonomické základy keynesiánství. V zásadě můžeme po zjednodušení v rámci nového keynesiánství rozlišit dva hlavní proudy. Představitelé prvního proudu (Okun, Akerlof, Mankiw, Yellen, Romer, Layard, Nickell aj.) mají za to, že se ekonomika sama není schopna udržovat ve stavu plné zaměstnanosti. Doporučují proto „umírněnou“ či opatrnou poptávkovou stimulaci ekonomiky doplněnou o nástroje regulující stranu nabídky. Druhý proud (např. Stanley Fischer), jehož zařazení k novému keynesiánství může být problematické, akceptuje přínos monetarismu. Navíc v tomto proudu již není prostor pro keynesiánskou koncepci efektivní poptávky a keynesiánské nástroje makroekonomické regulace. Úloha státních zásahů je omezena, a tyto jsou spíše zaměřeny na stranu nabídky. Otázkou by pak mohlo být, který z dílčích směrů v novém keynesiánství zanechal na hospodářské politice Blairových labouristů větší „stopu,“ nicméně tato otázka je již mimo rámec tohoto textu.

7 Literatura

- [1] ADAM, Stuart, BROWNE, James (2006). *A survey of the UK tax system*. Institute for Fiscal Studies. Dostupný z WWW: <<http://www.ifs.org.uk/bns/bn09.pdf>>. (Staženo 2. 5. 2006)
- [2] AKERLOF, George A. (2002). *Behavioral Macroeconomics and Macroeconomic Behavior*. The American Economic Review. Vol. 92, no. 3, str. 411-433. *
- [3] ARESTIS, Philip, SAWYER, Malcolm (2001). *Economics of the British New Labour : An assessment*. In ARESTIS, Philip, SAWYER, Malcolm. The Economics of the Third Way : Experiences from around the World. Edward Elgar. str. 46–59.
- [4] ARESTIS, Philip, SAWYER, Malcolm (2004). *Monetary Policy when Money is Endogenous: Going Beyond the 'New Consensus'*. In LAVOIE, Marc, SECCARECCIA, Mario. Central Banking in the Modern World: Alternative Perspectives. Edward Elgar. str. 70–87.
- [5] BEAN, Charles (1998). *The New UK Monetary Arrangements: A View from the Literature*. The Economic Journal. Vol. 108, No. 451, str. 1795–1809. *
- [6] BEAN, Charles (2003). *Inflation Targeting : The UK Experience*. Bank of England. Dostupný z WWW: <<http://213.225.136.206/publications/speeches/2003/speech203.pdf>>. (staženo 13. 4. 2006)

- [7] BERNANKE, Ben S., MISHKIN, Frederic S. (1997). *Inflation Targeting : A New Framework for Monetary Policy?*. The Journal of Economic Perspectives. Vol. 11, No. 2, str. 97–116. *
- [8] BUDD, Alan (1998). *The Role and Operations of the Bank of England Monetary Policy Committee*. The Economic Journal. Vol. 108, No. 451, str. 1783–1794. *
- [9] DICKENS, Richard, GREGG, Paul, WADSWORTH, Jonathan (2003). *The Labour Market Under New Labour: The State of Working Britain*. Palgrave
- [10] EMMERSON, Carl, FRAYNE, Chris, LOVE, Sarah (2004a). *A survey of public spending in the UK*. Institute for Fiscal Studies. Dostupný z WWW: <<http://www.ifs.org.uk/bns/bn43.pdf>>. (Staženo 2. 5. 2006)
- [11] EMMERSON, Carl, FRAYNE, Chris, LOVE, Sarah (2004b). *The Government's fiscal rules*. Institute for Fiscal Studies. Dostupný z WWW: <<http://www.ifs.org.uk/bns/bn16.pdf>>. (Staženo 2. 5. 2006)
- [12] FRIEDMAN, Milton (1982). *Monetary policy : Theory and practice*. Journal of Money, Credit and Banking. Vol. 14, No. 1, str. 98–118. *
- [13] HEALEY, Denis (1989). *The time of my life*. Michael Joseph London. In: [22]
- [14] HM Treasury (1997). *Pre Budget Report*. Dostupný z WWW: <http://www.hm-treasury.gov.uk/pre_budget_report/prebud_pbr97/prebud_pbr97_index.cfm>
- [15] HM Treasury (2002). *Reforming Britain's Economic and Fiscal Policy : Towards Greater Economic Stability*. Edited by Ed Balls and Gus O'Donnell. Palgrave.
- [16] HM Treasury (2006). *Budget 2006*. HM Treasury. Dostupný z WWW: <http://www.hm-treasury.gov.uk/media/26E/0F/bud06_completereport_2320.pdf>. (Staženo 20. 4. 2006)
- [17] HOLMAN, Robert a kol. (2001). *Dějiny ekonomického myšlení*. C. H. Beck.
- [18] KEYNES, John, Maynard (1963). *Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz*. Nakladatelství Československé akademie věd.
- [19] Labour Party (1997). *New Labour – Because Britain Deserves Better*. Dostupný z WWW: < <http://www.psr.keele.ac.uk/area/uk/man/lab97.htm>> (staženo 9. 1. 2006)
- [20] LAMBERT, Richard (2005). *Inside the Monetary Policy Committee*. Bank of England. Dostupný z WWW: <http://213.225.136.206/publications/other/monetary/inside_mpc.pdf>. (staženo 13. 4. 2006)

- [21] LAVOIE, Marc (2004). *The New Consensus on Monetary Policy Seen from a Post-Keynesian Perspective*. In LAVOIE, Marc, SECCARECCIA, Mario. *Central Banking in the Modern World: Alternative Perspectives*. Edward Elgar. str. 15–34.
- [22] LOMAX, Rachel (2004a). *Inflation Targeting : Achievement and Challenges*. Bank of England. Dostupný z WWW: <<http://213.225.136.206/publications/speeches/2004/speech215.pdf>>. (staženo 13. 4. 2006)
- [23] LOMAX, Rachel (2004b). *Stability and Statistics*. Bank of England. Dostupný z WWW: <<http://213.225.136.206/publications/speeches/2004/speech232.pdf>>. (staženo 13. 4. 2006)
- [24] Low Pay Commission (2006). *Welcome to the Low Pay Commission*. Dostupný z WWW: <<http://www.lowpay.gov.uk/lowpay/index.shtml>>. (Staženo 19. 3. 2006)
- [25] MACHIN, S., MANNING, A., RAHMAN, L. (2003). *Where the Minimum Wage Bites Hard: The Introduction of the UK National Minimum Wage to a Low Wage Sector*. *Journal of the European Economic Association*. Vol 1, issue 1, str. 154–80
- [26] METCALF, David (1999). *The Low Pay Commission and the National Minimum Wage*. *The Economic Journal*. Vol. 109, no. 453, str. F46-F66. *
- [27] MEYER, Laurence H (2001). *Does Money Matter?*. *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*. Vol. 83, no. 5, str. 1–15. Dostupný z WWW: <<http://research.stlouisfed.org/publications/review/01/09/0109lm.pdf>>. (Staženo 10. 6. 2006)
- [28] SHAW, Jonathan, SIBIETA, Luke (2005). *A survey of UK benefit system*. Institute for Fiscal Studies. Dostupný z WWW: <<http://www.ifs.org.uk/bns/bn13.pdf>>. (Staženo 2. 5. 2006)
- [29] TAYLOR, John B (2000). *Teaching Modern Macroeconomics at the Principles Level*. *The American Economic Review*. Vol. 90, no. 2, str. 90-94. *

* – staženo z online databáze JSTOR

8

Přílohy

8.1 Kabinet Tonyho Blaira (1997–2001)

Funkce	Obsazení
Minister, First Lord of the Treasury, and Minister for the Civil Service	Tony Blair
Deputy Prime Minister and Secretary of State for the Environment, Transport and the Regions	John Prescott
Chancellor of the Exchequer and Second Lord of the Treasury	Gordon Brown
Lord Chancellor	Lord Irvine of Lairg
Leader of the House of Commons	Ann Taylor
Leader of the House of Lords	Lord Richard
Chief Secretary to the Treasury	Alistair Darling
Chancellor of the Duchy of Lancaster and Cabinet Office Minister	David G. Clark
Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs	Robin Cook
Secretary of State for the Home Department	Jack Straw
Minister of Agriculture, Fisheries and Food	Jack Cunningham
Secretary of State for Health	Frank Dobson
Secretary of State for Defence	George Robertson
Secretary of State for Social Security and Minister for Women and Equality	Harriet Harman
Secretary of State for Education and Employment	David Blunkett
Secretary of State for Trade and Industry and President of the Board of Trade	Margaret Beckett
Secretary of State for Culture, Media and Sport	Chris Smith
Secretary of State for International Development	Clare Short
Secretary of State for Northern Ireland	Mo Mowlam
Secretary of State for Scotland	Donald Dewar
Secretary of State for Wales	Ron Davies
Minister for Transport	Gavin Strang

Zdroj: Wikipedia, the free encyclopedia. Tony Blair's Cabinets [online]. [2005] , last modified 14:33, 3 January 2006. [staženo 9. 1. 2006].

Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Blair_Ministry>.

Nejsou zachyceny změny v průběhu funkčního období.

8.2 Kabinet Tonyho Blaira (2001–2005)

Funkce	Obsazení
Minister, First Lord of the Treasury, and Minister for the Civil Service	Tony Blair
Deputy Prime Minister	John Prescott
Chancellor of the Exchequer and Second Lord of the Treasury	Gordon Brown
Lord Chancellor	Lord Irvine of Lairg
Leader of the House of Commons	Robin Cook
Leader of the House of Lords	Lord Williams of Mostyn
Chief Secretary to the Treasury	Andrew Smith
Chancellor of the Duchy of Lancaster and Cabinet Office Minister	David G. Clark
Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs	Jack Straw
Secretary of State for the Home Department	David Blunkett
Secretary of State for Environment, Food and Rural Affairs	Margaret Beckett
Secretary of State for Transport, Local Government and the Regions	Stephen Byers
Secretary of State for Health	Alan Milburn
Secretary of State for Defence	Geoff Hoon
Secretary of State for Work and Pensions	Alistair Darling
Secretary of State for Education and Skills	Estelle Morris
Secretary of State for Trade and Industry and Minister for Women and Equality	Patricia Hewitt
Secretary of State for Culture, Media and Sport	Tessa Jowell
Secretary of State for International Development	Clare Short
Secretary of State for Northern Ireland	John Reid
Secretary of State for Scotland	Helen Liddell
Secretary of State for Wales	Paul Murphy
Minister without Portfolio	Charles Clarke
Parliamentary Secretary to the Treasury and Government Chief Whip	Hilary Armstrong

Zdroj: Wikipedia, the free encyclopedia. Tony Blair's Cabinets [online]. [2005] , last modified 14:33, 3 January 2006. [staženo 9. 1. 2006].

Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Blair_Ministry>.

Nejsou zachyceny změny v průběhu funkčního období.

8.3 Kabinet Tonyho Blaira (2005–současnost)

Funkce	Obsazení
Prime Minister, First Lord of the Treasury, and Minister for the Civil Service:	Tony Blair
Deputy Prime Minister and First Secretary of State	John Prescott
Chancellor of the Exchequer and Second Lord of the Treasury	Gordon Brown
Secretary of State for Constitutional Affairs and Lord Chancellor	Lord Falconer of Thoroton
Chancellor of the Duchy of Lancaster (Cabinet Office)	John Hutton
Leader of the House of Commons and Lord Privy Seal	Geoff Hoon
Leader of the House of Lords and Lord President of the Council	Baroness Amos
Chief Secretary to the Treasury	Des Browne
Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs	Jack Straw
Secretary of State for Work and Pensions	David Blunkett
Minister of State for Communities and Local Government	David Miliband
Secretary of State for Environment, Food and Rural Affairs	Margaret Beckett
Secretary of State for Trade and Industry	Alan Johnson
Secretary of State for Defence	John Reid
Secretary of State for Transport and Secretary of State for Scotland	Alistair Darling
Secretary of State for Education and Skills	Ruth Kelly
Secretary of State for Health	Patricia Hewitt
Secretary of State for Culture, Media and Sport and Olympics Minister	Tessa Jowell
Secretary of State for International Development	Hilary Benn
Secretary of State for Northern Ireland and Secretary of State for Wales	Peter Hain
Home Secretary	Charles Clarke
Minister Without Portfolio and Party Chair	Ian McCartney
Parliamentary Secretary to the Treasury and Government Chief Whip	Hilary Armstrong

Zdroj: Wikipedia, the free encyclopedia. *Tony Blair's Cabinets* [online]. [2005] , last modified 14:33, 3 January 2006. [staženo 9. 1. 2006].

Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Blair_Ministry>.

Nejsou zachyceny změny v průběhu funkčního období.

8.4 Počátky a moderní historie Labour Party

8.4.1 *Počátky*

Počátky Labour Party sahají do druhé poloviny devatenáctého století. Někteří členové odborového hnutí nahlíželi na účast v politice jako na možnost prosazení zájmů pracujících vrstev. Zakládali proto nejrůznější strany a hnutí, z nichž nejdůležitější pro pozdější vývoj byly Fabian Society (1883) a Independent Labour Party (ILP, 1893).

Mezníkem v dalším vývoji se stal únor roku 1900 (udáván jako rok založení Labour Party). Na konferenci o dělnickém zastoupení (v orig. Conference on Labour Representation), která se konala v Londýnské Memorial Hall, byl založen Labour Representation Committee. Sám o sobě neměl žádné členy – jeho hlavním úkolem bylo koordinovat snahy o zvolení (do parlamentu) kandidátů podporovaných odbory a zastupujících zájmy dělnické třídy. Ačkoliv v říjnových volbách (r. 1900) měl LRC pouze patnáct kandidátů, dva z nich byli úspěšní. Byli jimi Keir Hardie a Richard Bell.

O šest let později byl Labour Representation Committee přejmenován na Labour Party. Ještě téhož roku získala nová strana v parlamentních volbách 29 křesel, roku 1910 pak již 40 a 42. (Konaly se totiž dvoje volby.) Nejsilnější pozici měla strana na průmyslovém severu a v těžebních oblastech Walesu.

8.4.2 *Éra Margaret Thatcherové*

Po porážce ve volbách roku 1979 eskalovaly uvnitř strany spory. Již od poloviny 70. let zde existovalo pravé (Denis Healey) a levé křídlo (Michael Foot a Tony Benn), jehož stoupenci měli ve stranických orgánech převahu. Levá frakce byla přesvědčena o tom, že volební porážka byla zapříčiněna odklonem od tradiční levicové politiky a ochotou ke kompromisům, požadovala tedy (pochopitelně) posun doleva.

Zvolení Michaela Foota předsedou a následná změna systému volby stranického předsedy měla za následek odchod několika pravicověji smýšlejících členů (tzv. gang čtyř – Roy Jenkins, David Owen, Shirley Williams a William Rodgers), kteří následně založili Social Democratic Party. Odchod části pravicové frakce vedl k ještě většímu posunu doleva.

Do voleb roku 1983 šla strana pod vedením Michaela Foota, jehož popularita u veřejnosti neustále klesala, s programem, který mimo jiné navrhoval úplné jaderné odzbrojení, vystoupení z Evropského společenství a znárodňování průmyslových odvětví. Zajímavé je, že pravá frakce nekladla tomuto programu příliš velký odpor. Očekávala totiž, že takovýto volební program v konkurenci s programem konzervativců

a jiných stran neobstojí, což nakonec volby skutečně ukázaly. Po volební porážce Michael Foot okamžitě rezignoval. Novým předsedou se stal Neil Kinnock.

Kinnock se zasadil o posun strany více k politickému středu. Za jeho předsednictví začala strana pracovat na změně své image (Došlo mimo jiné ke změně stranického loga – rudá vlajka byla nahrazena červenou růží.). Ačkoliv ve volbách roku 1987 byla Labour Party opět poražena, její výsledek byl oproti předcházejícím volbám lepší, a Neil Kinnock pokračoval coby předseda v reformování strany. Strana opustila politiku vysokého zdanění, znárodnování, a podporovala kroky směřující k vyšší integraci Evropy.

8.4.3 Od devadesátých let do současnosti

Do dalších voleb (1992) vstupovala strana jako horký kandidát na vítězství. Předvolební průzkumy veřejného mínění ukazovaly, že stranické preference jsou nepatrně vyšší než u konzervativců, nicméně ne tak vysoké, aby to stačilo na sestavení většinové vlády. Bylo proto velkým překvapením, že ve volbách získala Labour Party o cca 8 % hlasů méně než konzervativci. Za příčinu tohoto zvratu bylo pokládáno zveřejnění „stínového rozpočtu“ Johna Smithe. Tento návrh předpokládal zvýšení daní, což konzervativcům poskytlo účinnou zbraň v předvolebním boji. Neil Kinnock po této porážce složil funkci a novým předsedou se stal právě John Smith. Nicméně, John Smith v květnu 1994 náhle zemřel.

Zvolení Tonyho Blaira nástupcem Johna Smithe v červenci 1994 vyjadřovalo odhodlání strany pokračovat v reformním kurzu. Tony Blair byl totiž všeobecně známým zastáncem názoru, že musí dojít k radikální reformě strany, aby bylo možné vyhrát volby a sestavit vládu. Své odhodlání ke změnám demonstroval prosazováním změny článku 4 stranických stanov¹⁰, k čemuž v březnu 1995 skutečně došlo.

¹⁰ Původní verze, přijatá roku 1918: *"To secure for the workers by hand or by brain the full fruits of their industry and the most equitable distribution thereof that may be possible upon the basis of the common ownership of the means of production, distribution, and exchange, and the best obtainable system of popular administration and control of each industry or service."*

A toto je současné znění článku 4:

"The Labour Party is a democratic socialist party. It believes that by the strength of our common endeavour we achieve more than we achieve alone, so as to create for each of us the means to realise our true potential and for all of us a community in which power, wealth and opportunity are in the hands of the many, not the few. Where the rights we enjoy reflect the duties we owe. And where we live together, freely, in a spirit of solidarity, tolerance and respect."

Pramen: Wikipedia, the free encyclopedia. *Clause IV* [online]. [2004], last modified 15:44, 13 January 2006. [staženo 14. 1. 2006]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Clause_IV>.

V květnu 1997, červnu 2001 a květnu 2005 dovedl Tony Blair Labour Party k volebnímu vítězství a sestavil jednobarevné většinové vlády.

8.4.4 Zdroje

- [1] The Columbia Encyclopedia. *Labour Party* [online]. Sixth Edition. Columbia University Press, c2005 (staženo 14. 1. 2006).
Dostupný z WWW: <<http://www.bartleby.com/65/la/Labourpa.html>>.
- [2] Wikipedia, the free encyclopedia. *Clause IV* [online]. [2004], last modified 15:44, 13 January 2006. (staženo 14. 1. 2006).
Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Clause_IV>.
- [3] Wikipedia, the free encyclopedia. *History of the Labour Party* [online]. [2005] (staženo 26. 11. 2005).
Dostupný z WWW: <<http://www.labour.org.uk/labourhistory>>.
- [4] Wikipedia, the free encyclopedia. *Labour Party (UK)* [online]. [2001], last modified 16:50, 12 January 2006. (staženo 14. 1. 2006).
Dostupný z WWW: <[http://en.wikipedia.org/wiki/Labour_Party_\(UK\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Labour_Party_(UK))>.